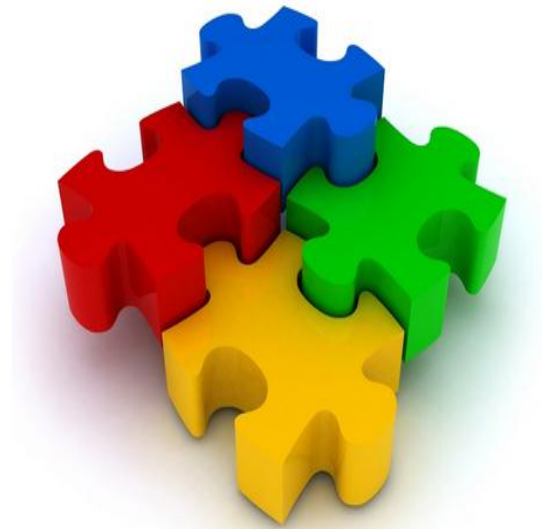

Samen leer je meer dan alleen

Aan welke eisen dient een groepsplan biologie te voldoen in een bovenbouwklas binnen het speciaal voortgezet onderwijs Cluster 4 met een groot verloop van leerlingen en een groot onderling didactisch niveauverschil?

Student: Paul Roks

Studentnummer: 21747438

Fontys OSO

Leslocatie: Etten-Leur

Studiebegeleider: Do Quekel

Opleiding: Master SEN specialist cluster 4.

Datum: 4 juni 2012

Hoofdstuk	Bladzijde
Inhoudsopgave	1
Samenvatting	5
Introductie	7
Aanleiding voor mijn onderzoek	7
Motivatatie onderzoek	8
Vraag vanuit de schoolleiding	9
<u>Hoofdstuk 1 van aanleiding naar onderzoeksvraag</u>	<u>9</u>
1.1 Aanleiding	9
1.2 De huidige situatie	11
1.3 De gewenste situatie	12
1.4 De onderzoeksvraag	12
<u>Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing</u>	<u>13</u>
2. Inleiding	13
2.1. De Wet kwaliteitszorg	13
2.1.1 Hoe sluit de huidige manier van werken aan bij de wet kwaliteitszorg	13
2.1.2 Hoe verantwoording van didactische en pedagogische doelen moet leiden tot hogere leeropbrengsten	14
2.1.3 Mogelijkheden tot examineren voor VSO scholen	15
2.1.4 Bekwaamheidseisen voor de leerkracht	15
2.2 Wat zijn kerndoelen en hoe dienen deze geïmpliceerd te worden in een groepsplan?	15
2.2.1 Inhoudelijke toepassing kerndoelen	15
2.2.2 Functie kerndoelen	17
2.2.3 Leergebied overstijgende kerndoelen	18
2.2.4 Koppeling van leergebiedoverstijgende kerndoelen aan pedagogische doelen.	18
2.3 Bijzondere kenmerken cluster 4 leerlingen	18

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethoden	20
3.1 Inleiding	20
3.2 Onderzoeksvorm	20
3.3 Methoden van data verzamelen	20
3.3.1 Literatuur onderzoek	20
3.3.2 Interviews	21
3.4 Quasi experiment	23
3.5 Logboek	23
3.6 Onderzoekspopulatie	23
3.7 Triangulatie	24
3.8 Validiteit	24
3.9 Ethiek	25
 Hoofdstuk 4 Dataverzameling	 26
4.1 Inleiding	26
4.2 Literatuur onderzoek	26
4.3 Interviewdata	27
4.3.1 Interview gegevens didacticus	28
4.3.2 Interview gegevens gedragsdeskundige/psychologe	28
4.3.3 Interview gegevens leerkracht cluster 4 school	28
4.4 Quasi-experiment	30
4.4.1 Opbouw groepsplan	30
4.4.2 Aanbrengen van didactische differentiatie	31
4.4.3 Opstellen van didactische doelen	32
4.4.4 Bijstellen van didactische subgroepen	34
4.5 Interviewgegevens leerkrachten en teamleiders	35

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	37
5.1 Inleiding	37
5.2 Hoofdvraag	37
5.3 Deelvragen	38
5.4 Integratie conclusies (triangulatie)	49
5.5 Vervolgonderzoek	40
5.6 Aanbevelingen	40
6 Evaluatie en reflectie	41
6.1 Inleiding	41
6.2 Ervaringen en reflectie	41
6.2.1 Hoe heb ik het onderzoek ervaren	41
6.2.2 Persoonlijke reflectie onderzoekverloop	41
6.2.3 Reflectie op professionele ontwikkeling	42
6.2.4 Reflectie op ontwikkeling als onderzoeker	42
6.2.4 Reflectie op ontwikkeling als onderzoeker	43
6.2.5 Doelrealisatie, reflectie op opbrengsten	43
6.3 Dankwoord	43
Literatuurlijst	44

Bijlagen	bladzijde
Bijlage 1 Referentie Niveaus	47
Bijlage 2 Eindtermen IVIO examen instituut	48
Bijlage 3 Interview verslag internbegeleider/didacticus	49
Bijlage 4 Interview verslag gedragsdeskundige/psychologe	50
Bijlage 5 Interview verslag leerkracht Yulius onderwijs locatie de Drechtster	50
Bijlage 6 Groepsplan, model, leeg	57
Bijlage 7 Groepsplan quasi-experiment	64
Bijlage 8 evaluatie groepsplan, interview gegevens team	68
Bijlage 9 Datamuur	69
Bijlage 10 Logboek/reflectie	73
Bijlage 11 Individueel handelingsplan leeg (huidig)	77
Bijlage 12 Kerndocument leeg (huidig)	80

Samenvatting

Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Paul Roks, docent op het Warandecollege te Oosterhout. Het onderzoek gaat over de invoering van Groepsplannen. Die zijn op het Warandecollege, een cluster 4 school met 62 leerlingen, al lange tijd onderwerp van gesprek. Factoren die het werken met een groepsplan moeilijk maken, zijn een groot leerlingenverloop en veel verschillende didactische niveaus per klas. Met de invoering van de Wet kwaliteitszorg, die vanaf augustus 2013 van kracht wordt op het Warandecollege, worden er nieuwe eisen gesteld. Concreet betekent dit dat de huidige manier van werken, waarbij voor elke leerling een kerndocument opgesteld wordt met korte en lange termijn doelen op didactisch en pedagogisch gebied, zal worden vervangen door een start-handelingsplan met het ontwikkelingsperspectief. Daarbij wordt de school verplicht een uitstroomperspectief aan te geven waar de leerling na een verblijf op het Warandecollege zal uitstromen, te weten naar een vervolgschool, een vorm van dagbesteding of een arbeidsplaats. De doelen op didactisch en pedagogisch gebied moeten worden opgesteld voor de gehele groep in een groepsplan waarin differentiatie mogelijk is. De achterliggende gedachte hierbij is dat leerkrachten door het hanteren van een groepsplan een beter overzicht krijgen op tekorten en vorderingen. Leerkrachten kunnen daarmee gerichter de leerling begeleiden richting het juiste uitstroomprofiel. In mijn onderzoek heb ik bekeken of en hoe een groepsplan op het Warandecollege uitvoerbaar is. Uit het onderzoek blijkt dat een groepsplan goed uitvoerbaar is als er wordt voldaan aan een aantal basisvoorwaarden. Het probleem van het grote leerlingenverloop en de verschillende didactische niveaus kan worden opgevangen als de individuele planning wordt losgelaten en er klassikaal in thema's wordt lesgegeven. Klassikaal lesgeven in thema's betekent dat leerlingen die er kort zijn toch één of meer thema's kunnen afsluiten. Dat gaat het beste als er gewerkt wordt met concentrische thematische lesmethoden. Als de klas verdeeld wordt in maximaal drie didactische subgroepen kan er voldoende rekening gehouden worden met de didactische niveauverschillen. Het groepsplan krijgt vijf onderdelen. Het eerste onderdeel bevat algemene leerlinggegevens en ruimte voor specifieke leerlingkenmerken als diagnoses en medicatie. Het tweede onderdeel biedt ruimte aan een uitgeschreven leerlijn met genummerde tussendoelen. Het derde gedeelte geeft een overzicht van de behaalde tussendoelen. Met een dergelijk overzicht is de leerkracht in staat didactische vorderingen nauwkeurig te monitoren en waar nodig bij te sturen. Het vierde onderdeel geeft didactische doelen aan per subgroep.

Het vijfde en laatste onderdeel biedt ruimte aan de pedagogische doelen. Om te waarborgen dat deze doelen aansluiten bij de wettelijke kaders worden ze opgesteld aan de hand van de leergebiedoverstijgende kerndoelen (SLO 2010): leren leren, leren taken uitvoeren, leren functioneren in sociale situaties en ontwikkelen van een persoonlijk toekomstperspectief. Meerdere leerlingen, los van het didactisch niveau, kunnen worden ingedeeld bij één doel. Om de eigen vorderingen voor de leerlingen zichtbaar te maken, kunnen de behaalde tussendoelen worden weergegeven met een datamuur, die samen met de leerlingen wordt bijgehouden. Die datamuur geeft de duidelijkheid die cluster 4 leerlingen nodig hebben. Een voorbeeld van een uitgewerkt groepsplan is terug te vinden in bijlage 6; een voorbeeld van de datamuur is terug te vinden in bijlage 9.

Introductie

Voor u ligt het meesterstuk van Paul Roks. Ik ben als leerkracht vanaf 2006 werkzaam op het Warandecollege, een VSO cluster 4¹ school te Oosterhout (NB). Als leerkracht ben ik na mijn afstuderen aan de Pedagogische Academie in 2005 op meerdere scholen werkzaam geweest. Mijn eerste jaar als leerkracht heb ik ervaring opgedaan in een groep 8 van een reguliere basisschool in Tilburg. Hoewel ik dit een zeer interessante en leuke baan heb gevonden, heb ik na een jaar de overstap gemaakt naar het speciaal onderwijs. Hier ben ik les gaan geven binnen een justitiële jeugdinrichting aan jongeren van 12 tot en met 22 jaar. Binnen deze onderwijssetting heb ik ervaring opgedaan met leerlingen met ernstige gedragsproblemen. Daarnaast heb ik ervaring opgedaan in het lesgeven aan klassen van uiteenlopende didactische niveaus.

Na een jaar heb ik de overstap gemaakt naar mijn huidige school, het Warandecollege, onderdeel van stichting het Driespan². Op deze school ben ik momenteel vijf jaar werkzaam als leerkracht en mentor van een groep leerlingen van 16 tot en met 18 jaar. De school is verbonden aan internaat JUZT³, een internaat dat gespecialiseerd is in het huisvesten en behandelen van jongeren met gedrags-⁴ en/of psychiatrische problemen⁵.

Aanleiding voor mijn onderzoek.

Ik geef les aan onder- en bovenbouwklassen met uiteenlopende niveaus per klas. Als leerkracht maak ik, voor mijn mentorgroep, per leerling een individueel handelingsplan met didactische en pedagogische doelen. Voor mijn onderzoek heb ik me afgevraagd welke acties ik tijdens de les concreet laat zien op basis van de door mij opgestelde handelingsplannen. Ik ben tot de conclusie gekomen dat mijn acties vooral als een gevolg van een gebrek aan overzicht minimaal zijn. In mijn onderzoek wil ik onderzoeken of er een manier van documenteren is die wél voldoende overzicht geeft van de te behalen pedagogische of didactische doelen.

¹ Speciaal onderwijs school gespecialiseerd in gedrag- en opvoedproblemen.

² Onderwijs stichting in de regio West-Brabant gespecialiseerd in onderwijszorg en ambulante begeleiding voor leerlingen met een gedragsmatige onderwijsbeperking.

³ Internaat JUZT Oosterhout, internaat dat zich heeft gespecialiseerd in de behandeling van kinderen met een gedragsproblemen en/of psychiatrische problemen.

⁴ Gedragsproblemen: afwijkend gedrag, reactief van aard. In veel gevallen zijn er omgevingsfactoren aan te wijzen waardoor de ontwikkeling minder soepel verloopt. Vaak situatie gebonden (Delfos, 2000)

⁵ Problemen die beperkingen in het sociale, beroepsmatige en interpersoonlijke functioneren teweeg brengt.

Motivatie voor het onderzoek

Door kritisch te reflecteren op mijn eigen handelen heb ik het besluit genomen om aan de studie Master Special Education Needs (SEN) te beginnen. Het is voor mij een uitdaging om zaken, waar ik slechts globale kennis van bezit, uit te diepen tot zeer diepgaande kennis.

Daarnaast voel ik het als een morele verplichting mijzelf zó te specialiseren dat ik het optimale rendement uit de leerlingen kan halen.

Na het eerste studiejaar ben ik op zoek gegaan naar een geschikte onderzoeksvraag. De vele nieuwe inzichten die ik tijdens de studie heb gekregen maken het kiezen van een onderwerp voor een dergelijk onderzoek moeilijk. Ik heb een onderwerp gekozen dat dicht bij mezelf ligt en bij mijn dagelijks functioneren. Ik heb lange tijd het gevoel, dat de handelingsplannen die ik voor elke leerling maak, zinloos zijn omdat ze puur gelden als een papieren verantwoording richting de inspectie. Ik wil op zoek gaan naar een manier die wel zichtbare resultaten oplevert in de klas.

Vraag van schoolleiding

Vanuit stichting het Driespan is er een werkgroep opgesteld die zich bezig houdt met de invoering van de Wet kwaliteitszorg. Omdat elke onderwijslocatie een eigen manier van werken heeft, specifiek gericht op de kenmerken van de leerlingen, krijgt elke school de mogelijkheid de wettelijke maatregelen op het gebied van handelingsgericht werken zelf in te vullen. Om deze reden komt vanuit de schoolleiding het idee om onderzoek te doen naar een ontwerp van een groepsplan dat specifiek past bij het Warandecollege. Omdat ik zelf leerkracht biologie ben, maak ik de keuze om mijn onderzoek te richten op een groepsplan dat ingaat op het vak biologie. Daarbij heb ik de achterliggende gedachte dat het ontwerp wellicht in een later stadium tevens toepasbaar is voor de andere zaakvakken.

Hoofdstuk 1 Van aanleiding naar onderzoeksvraag

1.1 Aanleiding

‘Het Warandecollege’ is verbonden aan internaat JUZT. De leerlingen zijn gedwongen of vrijwillig opgenomen in het internaat als gevolg van een gerechtelijk besluit tot uithuisplaatsing. De verblijfsduur op het internaat loopt uiteen van een halfjaar tot een periode van twee jaar.

Omdat de school aan het internaat verbonden is, stromen leerlingen gedurende het gehele schooljaar in en uit. De gemiddelde verblijfsduur van een leerling op school is anderhalf jaar. Naast het grote verloop van leerlingen is er sprake van grote didactische en pedagogische niveauverschillen per klas.

De oorzaak van de didactische verschillen is dat leerlingen vrijwel altijd kennishiaten hebben door een verleden met spijsbelproblematiek. Alle instromende leerlingen voldoen in principe aan het voorbereidend VMBO⁶ profiel; het didactisch niveau van de leerlingen varieert van basisniveau tot theoretische leerwegniveau. Omdat het een school betreft die gespecialiseerd is in leerlingen met gedrags- en/of psychiatrische problemen dan wel ontwikkelingsproblemen wordt bij het indelen van de klassen in eerste instantie gekeken naar de benodigde/noodzakelijke pedagogische aanpak en leeftijd. Daarna wordt gekeken naar het didactisch niveau. Het didactisch niveau wordt bepaald aan de hand van de gegevens die de school van herkomst aanlevert.

De school heeft een totaal van 62 leerlingen in zeven klassen. Voor alle leerlingen wordt een individueel kerndocument (bijlage 12) opgesteld met daarin lange termijn doelen op pedagogisch en didactisch gebied. Op basis van dit kerndocument wordt er voor elke leerling een individueel handelingsplan (bijlage 11) opgesteld met individuele didactische en pedagogische doelen die gelden voor half jaar. Vanuit het individueel handelingsplan wordt voor elke leerling een individueel lesaanbod ontwikkeld.

Het Warandecollege werkt ondanks de specifieke doelgroepproblematiek als een school voor voortgezet onderwijs met docenten voor elk vak. Veel scholen voor voortgezet speciaal onderwijs binnen Cluster 4 kiezen voor een vaste mentorklas waarin één docent verreweg de meeste lessen geeft aan één vaste groep leerlingen. Uitgaande van de gedrags- en/of psychiatrische problemen van de jongeren wordt er dan ingezet op het kunnen opbouwen van een vertrouwensrelatie met een speciaal onderwijs leerling als basis om tot leren te kunnen komen. Voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie is het noodzakelijk dat de leraar en de

⁶ VMBO is een afkorting voor: Voorbereidend middelbaar beroeps onderwijs.

leerling elkaar goed leren kennen en samen dingen ervaren. De groepsleerkracht is voor de leerling de eerst aanspreekbare en belangrijkste volwassene. In het pedagogische en didactisch klimaat is ook belangrijk om een hoog structuurniveau en directe controle aan te bieden. Op het Warandecollege waarborgen we dit door te werken met mentorklassen vanwaar de leerlingen de dag starten en eindigen. Tijdens het starten van de dag krijgen de leerlingen van hun eigen mentor een SOVA-les⁷. Aan het einde van de dag komen alle klassen terug bij hun mentor om de dag te evalueren. Gedurende de dag geeft elke mentor twee theorievakken aan alle klassen. Daarnaast geeft de mentor één maal in de week aanvullende SOVA-lessen aan zijn eigen mentorgroep.

De praktijklessen, bestaande uit houtbewerking, metaaltechniek en consumptieve techniek, worden door drie praktijkdocenten aangeboden. Door deze manier van werken is de mentor nog steeds verantwoordelijk voor de meeste contacturen waardoor er een vertrouwensrelatie op systematische wijze wordt opgebouwd die gericht is op het verminderen van gedragsproblemen.

Het werken met didactische en pedagogische verschillen in één klas is zeer arbeidsintensief en zorgt ervoor dat het voor de docenten moeilijk is om goed overzicht te houden op de didactische en pedagogische vorderingen die leerlingen maken.

Met de invoering van de Wet kwaliteitszorg vso door het ministerie van OC&W (2010)⁸ worden vso-scholen verplicht te gaan werken met de uitstroomprofielen arbeid, dagbesteding en vervolgonderwijs. Op het Warandecollege stromen de leerlingen voornamelijk uit naar vervolgonderwijs. Om ervoor te zorgen dat leerlingen bij het verlaten van de school voldoende didactische en pedagogische vorderingen hebben gemaakt om door te stromen naar het vastgestelde uitstroomprofiel zal de docent de didactische en pedagogische vorderingen continu moeten monitoren en bijsturen. Daarnaast wordt het met de invoering van de Wet op kwaliteitszorg voor scholen verplicht om continu aan te kunnen tonen dat de school het onderwijs structureel organiseert, evalueert en verbetert. De huidige manier van werken waarbij elk kind een individueel programma volgt, maakt dit voor de docent praktisch vrijwel onuitvoerbaar.

In mijn meesterstuk wil ik onderzoeken in welke hoedanigheid een groepsplan voor het Warandecollege een goed middel kan zijn om te voldoen aan de eisen die Wet de kwaliteitszorg stelt.

⁷ SOVA-les: les waarbij het opdoen van sociale vaardigheden centraal staat.

⁸ Ministerie van onderwijs cultuur en wetenschap

Ik wil bekijken of het invoeren van een groepsplan voor het vak biologie op het Warandecollege voordelen biedt voor het monitoren van didactische en pedagogische vorderingen. Ik kies bewust voor het vak biologie omdat er voor de basisvakken Nederlands, Engels, rekenen/wiskunde en maatschappijleer al een bovenschoolse werkgroep is samengesteld die de invoering van een groepsplan op die vakken onderzoekt. In tegenstelling tot Nederlands, Engels en rekenen/wiskunde is biologie een zaakvak. Omdat er bij de zaakvakken vaak thematisch gewerkt wordt, vraagt het opstellen van een groepsplan voor dit vak naar alle waarschijnlijkheid een andere benadering.

1.2 Huidige situatie

Het Warandecollege heeft als de visie zoveel mogelijk leerlingen de school te laten verlaten met een diploma of deelcertificaten die toegang geven tot vervolgonderwijs. De school biedt de mogelijkheid deelcertificaten via het landelijke erkende staatsexamen te halen of via het IVIO exameninstituut.

Het Warandecollege richt zich voornamelijk op het behalen van IVIO-deelcertificaten. Deze hebben een korte aanmeldprocedure van twee maanden. Het niveau van de IVIO-certificaten wordt uitgedrukt in KSE 1 t/m 4. Dit komt overeen met niveau 1F⁹. Dit staat gelijk aan eind groep acht van het primair onderwijs (bijlage 1) en maakt deelname laagdrempelig voor veel leerlingen. De niveaus lopen op tot didactisch niveau midden 3F, wat gelijk staat aan eind 4 VMBO theoretische leerweg. Hierdoor zijn leerlingen op het Warandecollege vrijwel altijd in staat de school te verlaten met één of meer deelcertificaten. Het examen streefniveau wordt vastgesteld aan de hand van de didactische gegevens die aangeleverd worden door de school van herkomst. Daarnaast worden er methode afhankelijke toetsen en IVIO-proefexamens afgenomen op twee vastgestelde toetsmomenten (november 2011 en maart 2012).

De examenstreefniveaus worden vastgelegd in het individueel handelingsplan in de vorm van 4 didactische doelen. Daarnaast worden 3 pedagogische doelen gesteld, gericht op het functioneren in de klas. De didactische doelen zijn zo geformuleerd dat het behalen van het deelcertificaat in mei het didactisch doel op zich is. Er wordt niet gewerkt met didactische tussendoelen. Met de huidige manier van werken heeft elk kind een apart individueel handelingsplan met eigen pedagogische en didactische doelen. Dit veroorzaakt een onoverzichtelijke situatie voor leerkrachten die niet in staat zijn om van 62 kinderen alle

⁹ Referentieniveau: Het referentieniveau omschrijft wat leerlingen moeten weten en kunnen. Niveau 1F staat gelijk aan VMBO basis niveau leerjaar 1, niveau 2F staat gelijk aan VMBO basis niveau leerjaar 4, midden niveau 3F staat gelijk aan eindexamen niveau VMBO theoretische leerweg.

pedagogische en didactische doelen uit het hoofd te kennen. Omdat didactische tussendoelen ontbreken, is het voor de leerkracht zeer moeilijk om didactische vooruitgang te monitoren en vanwege de grote differentiatie in didactisch niveau zijn leerkrachten de meeste lestijd kwijt aan het geven van individuele instructie. Die manier van lesgeven betekent ook dat er van de andere leerlingen die geen instructie krijgen vaak te veel zelfstandigheid wordt gevraagd.

1.3 Gewenste situatie

In de gewenste situatie ontstaat er een groepsplan¹⁰ waarbij in één oogopslag overzichtelijk is welke tussendoelen leerlingen op didactisch gebied beheersen en waar nog aan gewerkt moet worden. Het biedt ruimte om verschillende niveaus te verwerken zonder dat het onoverzichtelijk wordt. Doordat er een duidelijk overzicht is van de behaalde vorderingen ontstaat er voor de leerling zelf tevens een overzichtelijk geheel.

Daarnaast biedt het groepsplan ruimte om pedagogische doelen te vermelden en een koppeling te maken met de leergebied overstijgende kerndoelen.

1.4 Onderzoeksvraag:

Mijn onderzoeksvraag luidt als volgt.

Aan welke eisen dient een groepsplan biologie te voldoen in een bovenbouwklas binnen het speciaal voortgezet onderwijs Cluster 4 met een groot verloop van leerlingen en een groot onderling didactisch niveauverschil?

Mijn deelvragen zijn:

1. Welk landelijk beleid is er op het gebied van handelingsplanning?
2. Wat zijn de kenmerken van de doelgroep leerlingen in de onderzoeksgroep?
3. Aan welke eisen dient het groepsplan te voldoen wil het aansluiten bij de Wet kwaliteitszorg.
4. Op welke manier bieden groepsplannen ruimte om zowel didactische als pedagogische doelen te verwerken?
5. Hoe zorg ik voor didactische differentiatie binnen het groepsplan?

¹⁰ Groepsplan: didactisch en pedagogisch overzicht van de te behalen doelen voor de gehele klas.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag bekeken vanuit de theorie. Vanuit de theorie is antwoord gegeven op de verschillende deelvragen. Het onderwerp is telkens vanuit meerdere kanten bekeken en gekoppeld aan de praktijk.

2.1 De Wet kwaliteitszorg

2.1.1 Hoe sluit de huidige manier van werken aan bij de Wet kwaliteitszorg en wat zal er veranderen?

Op het Warandecollege vinden er sinds 2010 grote veranderingen plaats. De reden hiervan is de invoering van de Wet kwaliteitszorg. Bij het opstellen van de individuele doelen wordt nu niet vastgesteld wat de leerling na een verblijf op het Warandecollege gaat doen. Het ontbreken van een gedegen lange termijn visie veroorzaakt volgens Zandbergen (2010) het risico op een te laag verwachtingspatroon. In de klas vertaalt zich dat naar het opstellen van te lage doelen waardoor te veel leerlingen de school verlaten zonder diploma of certificaten. Zandbergen (2010) geeft aan dat leerlingen die uitstromen zonder diploma of certificaten automatisch in de maatschappij in een uitzonderingspositie worden gebracht.

Met de invoering van de Wet kwaliteitszorg wil het ministerie van OC&W bewerkstelligen dat leerlingen op het vso uit de uitzonderingspositie worden gehaald door te streven naar een maximale uitstroom van leerling met een diploma of certificaten. Leerlingen die niet in staat zijn een diploma of certificaten te behalen, krijgen een getuigschrift in de vorm van een uitstroombdocument met daarin de beperkingen van de leerling en de opgedane competenties. De Wet kwaliteitszorg tracht hiervoor de basis te leggen met de verplichting tot het opstellen van een ontwikkelingsperspectief. Hierin wordt aangegeven of de leerling uit zal stromen naar arbeid, dagbesteding of vervolgonderwijs en is het vanaf de start van de leerling op school duidelijk welke competenties de leerling bij het verlaten van de school moet beheersen op zowel didactisch als pedagogisch vlak. Volgens Clijnen (in Zandbergen, 2007)¹¹ betekent dit bij het opstellen van een groepsplan dat de leerkracht hierdoor beter in staat is gerichte doelen te stellen, die sturend zijn in plaats van volgend.

¹¹ Bron: De lat omhoog..., wetgeving kwaliteit (v) so, Zandbergen, M ,ministerie cultuur en wetenschap, (2010)

2.1.2 Hoe verantwoording van didactische en pedagogische vorderingen moeten leiden tot hogere leeropbrengsten

Scholen zullen in toenemende mate door de onderwijsinspectie beoordeeld worden op hun opbrengsten. Als er leerlingen zijn voor wie een diploma niet haalbaar is, zal er door de school moeten worden verantwoord welke beperkende factoren hierbij een rol spelen en wat de leerling nog wel kan richting arbeidsmarkt. De CED-groep¹² geeft aan dat scholen daardoor op beleids- en klassenniveau op zowel didactisch als pedagogisch niveau aan moeten kunnen tonen of en hoe er voldoende vordering wordt gemaakt. Daarbij is de school verplicht tijdig in te springen op stagnaties in het leerproces. Momenteel doen wij dit als school middels het halfjaarlijks evalueren van het individueel handelingsplan en kerndocument. Aan de hand van deze evaluatie wordt er bekeken welke acties de school moet verrichten om het leerproces te bevorderen. Het halfjaarlijks evalueren en bijsturen van didactische en pedagogische doelen betekent echter dat er praktisch gezien per schooljaar maar één enkele keer geëvalueerd en bijgestuurd wordt. Dat is te weinig om te allen tijden en continu het didactisch niveau te kunnen monitoren en bij te sturen.

Zandbergen (2011) geeft aan dat in een groepsplan korte termijn didactische en pedagogische doelen opgesteld kunnen worden voor maximaal 12 weken. Hierdoor kunnen didactische en pedagogische vorderingen in een eerder stadium bijgestuurd worden mocht er sprake zijn van stagnatie in het leerproces. Zandbergen (2011) geeft aan dat, omdat er wordt gewerkt met didactische tussendoelen, tevens een beter zicht komt op een doorlopende leerlijn. Vso-scholen die niet over een doorlopende leerlijn beschikken, zullen deze moeten ontwikkelen. Zandbergen (2011) geeft aan dat het volgen van een leerlijn middels een groepsplan zal leiden tot hogere opbrengstgerichtheid. Voor het Warandecollege betekent dit concreet dat een in te voeren groepsplan in de leerlijn biologie moet worden opgenomen en uitgewerkt in korte didactische tussendoelen. Omdat de meerderheid, te weten 91 procent¹³ van de leerlingen, IVIO-examens aflegt voor het vak biologie zouden de tussendoelen van het IVIO-exameninstituut hier gebruikt kunnen worden (bijlage 2). Deze doelen zijn gekoppeld aan de kerndoelen van SLO (2011). Bijkomend voordeel daarbij is dat er een koppeling bestaat met de lesmethode 'Biologie voor jou'. In deze methode zijn de kerndoelen overzichtelijk uitgewerkt in concrete tussendoelen.

¹² CED-groep: Centrum Educatieve Dienstverlening

¹³ Van de leerlingen die in 2009/2010 examen deden voor het vak biologie maakten 28 van de 30 leerlingen een IVIO examen. 2 van de 30 leerlingen die examen deden voor het biologie maakten het staatsexamen.

2.1.3 Mogelijkheden tot examineren op vso-scholen

Het ministerie van OC&W geeft aan dat er veel leerlingen het vso verlaten zonder enige vorm van diploma. Om het behalen van een diploma gemakkelijker te maken krijgen vso-scholen de mogelijkheid leerlingen zelf te examineren. Op het Warandecollege gebeurt dit al met het afnemen van IVIO- examens. In de toekomst zouden er tevens staatsexamens afgenomen kunnen worden. Momenteel worden de staatsexamens gecentraliseerd afgenomen in Breda. De leerlingen op het Warandecollege hebben veel moeite om examen te doen in een vreemde omgeving; het zou een pré zijn om het examen af te kunnen nemen op onze eigen locatie. Voor elk examengebied moet de school volgens SLO (2011) dan wel aantonen voldoende middelen en mogelijkheden te hebben in ruimte, aanbod, deskundigheid en het aanbod in docenten.

2.1.4 Bekwaamheidseisen voor de leerkracht

Er gaan hernieuwde bekwaamheidseisen gelden voor docenten binnen het vso als scholen in de toekomst de mogelijkheid krijgen zelf te examineren. Docenten moeten in bezit zijn van een relevante lerarenopleiding conform de Wet op het voortgezet onderwijs. Daarbij geldt de vuistregel dat leerkrachten die staatsexamens afnemen in het bezit moeten zijn van een tweede graad bevoegdheid. Als er sprake is van een samenwerkingsverband is met een vo-school dan volstaat een Pabo¹⁴ diploma. Op het Warandecollege wordt voldaan aan deze verplichting.

2.2 Wat zijn kerndoelen en hoe dienen deze geïmpliceerd te worden in een groepsplan?

2.2.1 Inhoudelijke toepassing kerndoelen

In opdracht van het ministerie van OC&W heeft het SLO (2011) vakspecifieke kerndoelen opgesteld voor het vso-onderwijs. Hierin is vastgelegd aan welke eisen het globale onderwijsaanbod minimaal moet voldoen. Er is een koppeling gemaakt met de Wet op de kwaliteitszorg door de vakspecifieke kerndoelen aan te laten sluiten bij de uitstroomprofielen vervolgonderwijs, arbeid en dagbesteding. Deze koppeling is tot stand gekomen door het hanteren van een algemene formulering. Vso-scholen hebben te maken met zeer uiteenlopende problematiek op didactisch en/of pedagogisch vlak¹⁵. Bij het opstellen van de vakspecifieke kerndoelen is hier rekening mee gehouden door deze breed te formuleren. Deze formulering biedt vso-scholen een zekere flexibiliteit in de toepassing.

¹⁴ Pabo: Pedagogische academie voor basis onderwijs

¹⁵ Cluster 1: leerlingen hebben een visuele beperking, cluster 2: leerlingen hebben een auditieve beperking. Cluster 3: leerlingen hebben een lichamelijke of cognitieve beperking. Cluster 4 leerlingen hebben gedrags- of opvoedproblemen. Bron: Rijksoverheid, (2012)

Bij het opstellen van de vakspecifieke kerndoelen heeft het SLO (2011) de keuze gemaakt biologie samen met scheikunde, natuurkunde en verzorging te plaatsen binnen het leergebied mens en natuur. De vakspecifieke kerndoelen zijn in een achttal tussendoelen geformuleerd. De vier tussendoelen met betrekking tot het vak biologie zijn:

- 1. De leerling leert kennis te verwerven over en inzicht te verkrijgen in sleutelbegrippen uit het gebied van de levende en niet-levende natuur en leert deze sleutelbegrippen te verbinden met situaties in het dagelijks leven.*
- 2. De leerling leert dat mensen, dieren en planten in wisselwerking staan met elkaar en hun omgeving (milieu) en dat technologische en natuurwetenschappelijke toepassingen de duurzame kwaliteit daarvan zowel positief als negatief beïnvloeden.*
- 3. De leerling leert onder andere door praktische kennis te verwerven over en inzicht te verkrijgen in processen uit de levende en niet-levende natuur en hun relatie met het milieu.*
- 4. De leerling leert hoofdzaken te begrijpen van bouw en functie van het menselijk lichaam, verbanden te leggen met het bevorderen lichamelijke en psychische gezondheid en daarin een eigen verantwoording te nemen.*

SLO (2011) geeft expliciet aan dat bovenstaande tussendoelen met een zekere flexibiliteit benaderd mogen worden. Voor het opstellen van een groepsplan betekent het dat bovenstaande tussendoelen gekoppeld kunnen worden aan de eindtermen die het IVIO-exameninstituut hanteert voor het vak biologie KSE3 niveau (bestaande uit de thema's milieu, verbranding en ademhaling, de bloedsomloop, voortplanting, voeding en vertering). Leerlingen werken middels deze koppeling volgens een concrete doorlopende leerlijn vanuit de lesmethode 'biologie voor jou' specifiek gericht op het behalen van een certificaat. Daarmee wordt door de school voldaan aan de eisen die de Wet kwaliteitszorg stelt op het gebied van leeropbrengsten. De staatsexamenkandidaten werken volgens een individueel programma waarbij zij de leerlijn van de lesmethode aanhouden.

2.2.2 Functie kerndoelen

Letscher, J(1998) geeft in zijn proefschrift 'Wieden in een geheime tuin' aan, dat de vakspecifieke kerndoelen noodzakelijk zijn binnen het vso-onderwijs. Hij beschrijft een vijftal functies. In de eerste plaats geeft hij aan dat Kerndoelen een criteriumfunctie vervullen. Dit betekent dat ze als maat gelden voor onafhankelijke toets instanties als het CITO bij de ontwikkeling van toetsen.

Als tweede punt geeft hij aan dat er sprake is van een afstemmingsfunctie, wat betekent dat de overstap tussen verschillende scholen soepeler verloopt doordat op alle scholen dezelfde stof wordt onderwezen. Daar er veel leerlingen gedurende het schooljaar op het Warandecollege geplaatst worden, hebben wij als school veel baat van dit punt. Daarbij moet echter wel opgemerkt worden dat de volgorde waarin de stof wordt behandeld niet altijd dezelfde is omdat scholen gebruik maken van verschillende methodes.

Als derde punt geeft hij aan dat kerndoelen een beeldvormende functie hebben. Dit betekent dat alle partijen rondom een kind zicht hebben op wat er didactisch gebeurt. Op het Warandecollege staan ouders vaak ver van hun kind af door een uithuisplaatsing. Voor deze ouders is het extra van belang dat er helder wordt aangetoond en verantwoord wat er in de klas qua lesstof wordt behandeld.

Als vierde punt wordt er omschreven dat Kerndoelen een emancipatoire functie hebben. Dit betekent dat vakspecifieke kerndoelen er mede voor zorgen dat leerlingen op grond van hun achtergrond of in ons geval stoornis niet te laag worden ingeschaald qua didactisch niveau.

Als vijfde en laatste punt omschrijft hij dat kerndoelen een zelf referentiële functie hebben. Dit wil zeggen dat de docent door toetsing telkens bepaalt of een leerling didactisch gezien op koers ligt. De docenten op het Warandecollege gebruiken zowel de methode gebonden als niet methode gebonden toetsresultaten om het didactisch programma bij te sturen. In de toekomstige situatie zal er bij het opstellen van een groepsplan geclusterd worden naar niveau. Uit toetsing kan blijken dat leerlingen achter blijven of juist sneller vorderingen maken dan hun groepsgenoten. De leerkracht kan in deze gevallen voor bijsturing zorgen door leerlingen aan te laten haken bij een geclusterde groep leerlingen die beter aansluit bij zijn of haar niveau.

2.2.3 Leergebied overstijgende kerndoelen

Het Warandecollege betreft een orthopedagogische onderwijsinstelling waar in de klas veel aandacht besteed wordt aan het bieden van een pedagogisch klimaat. Daarbij staat het ontwikkelen van sociale, emotionele en communicatieve vaardigheden centraal. De door het nationaal expertise centrum ontwikkelde leergebied overstijgende kerndoelen bieden daarbij een handvat. SLO (2011) verdeelt de leergebied overstijgende kerndoelen over een viertal thema's, te weten leren leren (1), leren taken uitvoeren (2), leren functioneren in sociale situaties (3), en het ontwikkelen van een persoonlijk toekomstperspectief (4). Bij het opstellen van een groepsplan kan er een koppeling gemaakt worden met de leergebied overstijgende leerdoelen.

2.2.4 Koppeling Leergebied overstijgende kerndoelen aan pedagogische doelen.

In de klassensituatie kan de nadruk per uitstroomprofiel verschillend zijn omdat de uitstroomprofielen andere verschillende vaardigheden vereist zijn. Zo wordt er bij het op het Warandecollege meest voorkomende uitstroomprofiel vervolgonderwijs vooral de nadruk gelegd op de vaardigheden die nodig zijn voor de leerling om zich op een vervolgopleiding te kunnen handhaven. SLO (2011) geeft samengevat aan, dat het planmatig handelen, toepassen van zoekstrategieën, initiatief nemen en leren reflecteren op eigen handelen op het gebied van leer- en werkprocessen voorwaardenscheppend zijn voor leerlingen om zich te kunnen handhaven op een ROC in de klassensituatie. Daarnaast ligt er de nadruk op het leren omgaan met diverse sociale situaties. Alle pedagogische doelen die hiervoor voorwaardenscheppend zijn, zijn tevens te plaatsen binnen de vier leergebied overstijgende kerndoelen.

2.3 Bijzondere Kenmerken cluster-4 leerlingen.

VSO-scholen in Nederland zijn ondergebracht in een viertal clusters. Volgens de Wet op de expertisecentra¹⁶ zijn deze clusters in het leven geroepen om leerlingen van onderwijs te voorzien van wie vast staat dat zij zijn aangewezen op een gespecialiseerde orthopedagogische en ortho-didactische benadering. Omdat onderwijstrajecten vaak langer duren dan in het reguliere traject is de uitstroomleeftijd vastgesteld op twintig jaar. Op het Warandecollege is de minimale instroomleeftijd vastgesteld op twaalf en de maximum uitstroomleeftijd op twintig jaar.

¹⁶ Wettelijke maatregel per 1 augustus 1998 met als doel verschillende disciplines van special onderwijs samen te voegen tot vier clusters.

De overkoepelende problematiek van de cluster 4 doelgroep op het Warandecollege kan worden getypeerd als oppositioneel¹⁷. Dit betekent dat de gehele school gericht is op het handhaven van een pedagogisch beleid waarbij er gehandeld wordt volgens vaste en voorspelbare regels. Zo tracht de school een veilig pedagogisch klimaat te creëren. Omdat de leerling zoveel behoefte heeft aan duidelijkheid en structuur zouden ook vorderingen op didactisch en pedagogisch gebied voor de leerling inzichtelijk moeten zijn. De invoering van een groepsplan zou aan deze behoefte tegemoet kunnen komen door een heel concreet overzicht te bieden met tussendoelen. Hoewel dit in eerste instantie bedoeld is voor de docent kan het ook in groot formaat worden uitgewerkt zodat er een data-muur (bijlage 13t/m17) voor zowel leerlingen als leerkracht ontstaat. Kappen,A (2009) geeft aan dat het werken met een dergelijke data-muur voor leerlingen motiverend werkt. Daarbij maakt hij wel de kanttekening dat de data-muur goed zichtbaar moet zijn voor de leerlingen. Op het Warandecollege kan een data-muur aan het schoolbord worden gehangen of digitaal worden uitgevoerd op een digibord.

¹⁷ Oppositioneel gedrag: opstandig gedrag.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethoden

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is aangegeven welke onderzoeksvorm en onderzoeksmethodiek zijn gebruikt. Daarnaast zal de manier van onderzoeken worden verantwoord evenals de betrokkenen en onderzoekspopulatie.

3.2 Onderzoeksvorm

Mijn onderzoek betreft een actieonderzoek. Ponte (2010, blz. 22) geeft aan dat de onderzoekstrategie van een actieonderzoek past bij een onderzoek waarbij het eigen handelen centraal staat. Doordat ik zelf met het te ontwerpen groepsplan in de praktijk aan de slag ga, richt mijn onderzoek zich op de praktijk. Harinck (2011, blz. 65) geeft aan dat een onderzoek in de praktijk, waarbij de docent zich richt op de klassensituatie, gedaan kan worden volgens de methodologie van een actieonderzoek. Bij mijn onderzoek maak ik gebruik van een cyclisch model. Hierbij speelt reflectie middels analyse en interpretatie van systematisch verkregen data, dialoog met directe betrokkenen en dialoog met collega's een prominente rol (Ponte, 2010, blz. 21). Gedurende het onderzoek reflecteer ik telkens of de onderzochte onderdelen van het groepsplan aansluiten bij de eisen die naar voren zijn gekomen in het literatuuronderzoek en de interviews met de directe betrokkenen. Daarnaast zal er een constante dialoog plaatsvinden met mijn collega's. Ik ga bewust de dialoog aan omdat ik samen met mijn onderwijspartners wellicht nieuwe inzichten kan vergaren.

3.3 Methoden van data verzamelen

3.3.1 Literatuur onderzoek

Voor mijn theoretische onderbouwing heb ik een literatuuronderzoek uitgevoerd volgens Verhoeven, (2011 blz. 151). Primaire literatuur is gebruikt om een beeld te vormen van leerling-kenmerken, de praktische vorming van een groepsplan en het stellen van pedagogische doelen binnen een groepsplan. Secundaire literatuur is gebruikt om een beeld te vormen van referentie en streefniveaus. Een groot deel van mijn onderzoek heeft betrekking op huidige en toekomstige wettelijke kaders. Deze heb ik onderzocht aan de hand van beleidsstukken van de overheid en adviesrapportages van aan de overheid gelieerde expertisecentra. Verhoeven, (2011 blz. 151) omschrijft deze vorm van literatuur als grijs of tertiair. De bronnen zijn terug te vinden in mijn literatuurlijst.

3.3.2 Interviews

Individuele semigestructureerde interviews

Na het vaststellen van de wettelijke kaders die gelden bij het opstellen van een groepsplan heb ik middels interviews op het Warandecollege onderzocht welke specifieke eisen er op onze locatie worden gesteld aan een groepsplan. Daarnaast heb ik een collega-leerkracht van Yulius onderwijslocatie de Drechtster geïnterviewd om er achter te komen hoe zij werken met groepsplannen en of er raakvlakken zijn met het Warandecollege. Als dataverzamelinstrument heb ik gekozen voor individuele semigestructureerde interviews volgens de methode van Verhoeven (2011 blz. 150). Ik heb gekozen voor individuele interviews boven een groepsinterview (focusgroup) omdat Ponte (2010, blz. 169) aangeeft aan dat er gericht door kan worden gevraagd waardoor het centrale thema beter wordt bewaakt. Ik kies voor semigestructureerde interviews omdat deze manier van data verzamelen volgens Ponte (2010, blz. 169) enerzijds gerichte informatie oplevert doordat de vragen voor het interview vast liggen en er anderzijds wel ruimte is om middels een flexibele houding in te springen op de antwoorden die respondent geeft. De vragen die ik stel, zal ik voorafgaande aan het interview aan de hand van de gegevens uit het literatuuronderzoek opstellen. De individuele interviews hebben een cyclisch karakter. Dit betekent dat na elk interview de data zullen worden geanalyseerd. Op basis van de data zal er worden bekeken welke verdere data er nodig is. Op basis van de data zullen er nieuwe vragen worden opgesteld voor een volgend interview. Ik gebruik daarbij het schema van Ponte (2010) p. 48. Dit heeft een meerwaarde omdat er na elke stap of fase in het onderzoek reflectie plaats vindt waarbij telkens de afweging wordt gemaakt welke vervolg stappen er nodig zijn op basis van de verkregen data. De data die de interviews opleveren, zullen kwalitatief worden benaderd (Verhoeven, 2011, blz. 141). Ik verkies een kwalitatieve benadering boven een kwantitatieve benadering omdat ik niet zoek naar cijfermatige of statistische verbanden tussen de antwoorden van respondenten.

Respondenten

Ponte (2010, blz. 22) geeft aan dat onderwijsbetrokkenen en onderwijspartners een prominente rol spelen in een actieonderzoek. Om deze groepen te betrekken in mijn onderzoek zullen de volgende respondenten worden bevraagd.

Didacticus van het Warandecollege

De didacticus is verantwoordelijk voor het didactisch beleid binnen het Warandecollege. Haar expertise omvat het vaststellen van didactische doelen en niveaus. Daarnaast is ze binnen de

CVB¹⁸ verantwoordelijk voor het accorderen van handelingsplannen en kerndocumenten. Zij heeft mij naast de literaire informatie aanvullende data verschaft aangaande de inhoudelijke vormgeving van het didactische gedeelte van een groepsplan.

Internbegeleider/gedragsdeskundige van het Warandecollege

De gedragsdeskundige is binnen het Warandecollege verantwoordelijk voor het pedagogisch beleid. Ze is vanuit de CVB verantwoordelijk voor het accorderen van alle pedagogische doelen. Zij heeft mij naast de data uit het literatuuronderzoek aanvullende data verschaft hoe het pedagogische gedeelte van mijn groepsplan inhoudelijk vorm moet worden gegeven. Daarnaast bezit ze een grote expertise op het gebied van leergebied overstijgende kerndoelen en handelingsgericht werken.

Collega leerkracht Yulius onderwijs van locatie de Drechtster

Onze cluster 4 school stelt specifieke eisen stelt aan een groepsplan. We staan echter niet alleen in de ontwikkeling van groepsplannen. Om deze reden heb ik een leerkracht van Yulius onderwijslocatie de Drechtster geïnterviewd. Deze onderwijslocatie is in 2010 al gestart met de invoering van groepsplannen. Hoewel het Warandecollege en Yulius onderwijslocatie de Drechtster onderwijs bieden aan verschillende doelgroepen zijn er grote raakvlakken.

Groepsinterview

Na het afnemen van de individuele interviews, het afronden van mijn literatuuronderzoek en het opstellen van een experimenteel groepsplan (bijlage 7) heb ik tijdens het teamoverleg mijn experiment groepsplan gepresenteerd aan mijn collega-leerkrachten en het managementteam. Daarbij heb ik open vragen gesteld. De focusgroep bestaat uit vijf vakdocenten en de tweehhofdige schoolleiding. De vragen die ik heb gesteld zijn vóór het gesprek opgesteld en zijn gesteld in een vooraf vastgestelde volgorde. Daarbij heb ik de gesloten interviewmethode van Ponte (2010, blz. 167) gebruikt. Ik heb gebruik gemaakt van een gesloten interviewvorm omdat deze vorm van interviewen structuur geeft aan het gesprek. Daarnaast heb ik bewust gebruik van dit data-verzamelinstrument zodat de respondenten in een groep op elkaar kunnen reageren. Ponte (2010, blz. 169) geeft aan dat data daardoor betekenisvoller worden; er worden data vanuit verschillende invalshoeken verkregen. De data zijn voor mij zinvol omdat ik op basis daarvan het ontwerp van het groepsplan kan bijstellen.

¹⁸ CVB: afkorting voor de commissie voor de begeleiding, dit is een commissie die de eind verantwoordelijkheid draagt voor het pedagogisch en didactisch beleid op het Warandecollege.

3.4 Quasi-experiment

Aan de hand van de data uit het literatuuronderzoek en de individuele interviews heb ik een quasi-experimenteel groepsplan in de klassensituatie getest. Dit heb ik gedaan volgens de methodiek van Harinck, 2011, blz.56. Hij geeft aan dat er, door het ontbreken van een controlegroep, sprake is van een quasi-experiment. Aan de hand van een quasi-experiment kan ik bepalen of het groepsplan in de praktijk uitvoerbaar is.

Bij het opstellen van mijn quasi-experimentele groepsplan heeft de vraag centraal gestaan hoe ik voor didactische differentiatie kon zorgen. Uit interviewgegevens kwam naar voren dat er met een maximum van drie didactische subgroepen kan worden gewerkt wil het groepsplan nog overzichtelijk zijn voor de leerkracht. Vanuit de door de school van herkomst aangeleverde dossiers heb ik kunnen vaststellen wat het didactisch niveau van de leerling is op het moment van instromen. Middels een nulmeting in vorm van het afnemen van een IVIO-proefexamen biologie KSE 3 niveau heb ik de didactisch competenties van de leerlingen in november 2011 kunnen vaststellen. Op basis van deze gegevens heb ik didactische subgroepen samengesteld.

In maart 2012 heeft er een tweede meting plaatsgevonden middels het afnemen van een IVIO-proefexamen biologie KSE 3 niveau. Aan de hand hiervan heb ik bekeken welke vorderingen zijn gemaakt door de leerlingen op didactisch gebied en heb ik bekeken of de didactische subgroepen qua samenstelling nog optimaal zijn of dat er leerlingen overgeplaatst moeten worden.

3.5 Logboek

Aan de hand van een logboek (Ponte, 2010, blz. 53) heb ik mijn eigen bevindingen vastgelegd en geëvalueerd (bijlage 10). Een logboek geeft een overzicht van acties die ik zelf heb ondernomen om tot een goed uitvoerbaar groepsplan te komen. Aan de hand van mijn eigen bevindingen heb ik mijn groepsplan kunnen bijstellen tot een bruikbaar concept (bijlage 11).

3.6 Onderzoekspopulatie

Voor mijn onderzoekspopulatie gebruik ik het model van Verhoeven (2011 blz.183.). Verhoeven (2011 blz. 281) omschrijft de onderzoekspopulatie als ‘alle belanghebbenden van een onderzoek’. Voor mijn onderzoek gebruik ik één groep leerlingen (7 leerlingen) omdat de gehele bovenbouw een te groot onderzoekdomein is. De leerlingen volgen de leerroute voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs leerjaar 3. Qua referentieniveau lopen de niveaus uiteen van begin 2F tot en met midden 2F. De leerlingen uit deze populatie zijn allen op

verschillende momenten ingestroomd in de klas. Het uitstroomperspectief is vastgesteld op vervolgonderwijs in de vorm van een ROC niveau 1,2 of 3.

3.7 Triangulatie

Tijdens mijn onderzoek bekijk ik mijn onderzoeksvraag vanuit verschillende invalshoeken waardoor er triangulatie ontstaat (Harinck, 2011, blz. 152). Triangulatie wil zeggen dat het onderwerp vanuit verschillende bronnen wordt benaderd. Ik heb tijdens mijn onderzoek gebruik gemaakt van interviews met respondenten uit verschillende lagen van de organisatie, te weten collega's en het managementteam, de didacticus en de gedragsdeskundige. Daarnaast heb ik een leerkracht van een school buiten stichting het Driespan geïnterviewd om het onderwerp vanuit een andere invalshoek te bekijken. Ik heb een literatuuronderzoek uitgevoerd. Door het onderwerp vanuit minimaal drie hoeken te bekijken ontstaat er triangulatie.

3.8 Validiteit

Verhoeven, (2011) blz. 194 geeft aan dat validiteit, ofwel betrouwbaarheid, betekent dat het onderzoek herhaalbaar en nauwkeurig is. In de eerste plaats waarborg ik mijn bevindingen door een gestandaardiseerde onderzoeksmethode te kiezen volgens de strategie van Ponte (2010, blz22.). Bij deze methode hoort een minimaal aantal data-verzamelinstrumenten om triangulatie te waarborgen. Door het onderwerp bij het literatuuronderzoek vanuit meerdere bronnen te bekijken zijn de bevindingen herhaalbaar. De interviewvragen van de individuele interviews zullen bij een eventuele tweede afname dezelfde data genereren. Bij een tweede afname van het groepsinterview verwacht ik, grof geschetst, dezelfde antwoorden te krijgen. Het groepsinterview is afhankelijk van reacties van de respondenten onderling. Het is niet met zekerheid te zeggen dat er exact dezelfde antwoorden uit zullen komen; de strekking zal echter wel hetzelfde blijven. Ik verwacht dat het quasi-experiment tevens dezelfde bevindingen zal opleveren. Ik verwacht dit omdat ik mijn groepsplan vanuit meerdere hoeken heb laten evalueren, te weten het team en mijzelf. Om zelfbedrog tegen te gaan heb bij elke wijziging van mijn groepsplan mijn critical friends om feedback gevraagd.

3.9 Ethiek

Het gehele onderzoek heb ik de voorschriften van Harinck (2011, blz. 152) in de gaten gehouden. Ik heb dit gedaan door mijn collega's, waar mijn onderzoek gevoelig bij ligt, constant op de hoogte te houden. Daarbij heb ik de expertise van mijn collega's, door constant de dialoog te zoeken en feedback te vragen, gebruikt om mijn onderzoek toepasbaar te maken in de praktijk. De interviewgegevens, die ik als geluidsbestand heb gedigitaliseerd, worden na het afronden van het onderzoek gewist. Daarnaast heb ik de meningen van collega's en mijn onderzoeksgroep geanonimiseerd. Voor het publiceren van de interviews heb ik mijn respondenten benaderd met de vraag of zij zich konden vinden in de conclusies die ik heb getrokken op basis van hun antwoorden.

Hoofdstuk 4 Dataverzameling

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de ruwe onderzoekresultaten uiteengezet. Deze resultaten zijn verkregen aan de hand van de in hoofdstuk drie beschreven data-verzamelinstrumenten.

4.2 Literatuuronderzoek

Onderstaand volgen de belangrijkste bevindingen uit het literatuuronderzoek.

Voor elke leerling wordt in een vroeg stadium vastgesteld of hij na een verblijf op het Warandecollege uit zal stromen richting arbeid, dagbesteding of vervolgopleiding. De leerkracht kan vanaf dat moment gericht leerstof aanbieden die past bij die uitstroomrichting. In het groepsplan worden didactische doelen gesteld met een korte evaluatieperiode. Door de korte evaluatie periode is de leerkracht in staat de vooruitgang nauwkeurig te monitoren en waar nodig bij te stellen. Zo worden leerlingen veel gericht begeleid richting het juiste uitstroomprofiel.

Om aansluiting te vinden bij de maatschappij is het nodig dat leerlingen de school zo veel mogelijk verlaten met een diploma of certificaten. Scholen worden verplicht aan te tonen welke acties er zijn ondernomen om dit te waarborgen. Een groepsplan voldoet aan deze verplichting als het een overzicht bevat met behaalde en te behalen tussendoelen en/of eindtermen. Dit kan gekoppeld worden aan een leerlijn en als deze niet aanwezig is dan zal deze ontwikkeld moeten worden. Op het Warandecollege voldoen wij aan deze verplichting door als leerlijn de eindtermen van het IVIO-exameninstituut uit te werken in concrete tussendoelen. In hoofdstuk 2.2.1 is aangegeven dat deze parallel loopt aan de lesmethode 'Biologie voor jou'.

Binnen een groepsplan kunnen pedagogische doelen worden gesteld aan de hand van de leergebied overstijgende kerndoelen (SLO, 2011), te weten: leren leren, leren taken uitvoeren, leren functioneren in sociale situatie en het verwerven van inzicht op het gebied van de toekomst. Pedagogische doelen kunnen per categorie worden gesteld. De leergebied overstijgende kerndoelen zijn toepasbaar op alle uitstroomprofielen.

Cluster 4 leerlingen hebben behoefte aan structuur en duidelijkheid. Een groepsplan kan hiervoor zorgen door het didactisch overzicht te koppelen aan een data-muur (bijlage 13). Voorwaarde is dat de data-muur een goed zichtbare plaats in de klas heeft.

<u>Thema: Voedsel!</u>	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4	Leerling 5	Leerling 6	Leerling 7	Leerling 8
5 voedingsstoffen								
4 voedingsgroepen								
3 voedingswijzer								
2 vertering proces								
1 onderdelen vertering								

Voorbeeld van een data-muur (thema voedsel)

4.3 Interviewdata

4.3.1 Interviewgegevens didacticus

De vragen van het interview zijn terug te vinden in bijlage 3.

De ideale situatie voor een groepsplan is een klas waarin maximaal drie didactische niveaus bij elkaar zijn geplaatst, te weten: instructie onafhankelijk, instructie gevoelig en instructie afhankelijk. In een dergelijke klas kunnen leerlingen geplaatst worden uit alle drie niveaus groepen vmbo, namelijk basis, kader en theoretische leerweg. Leerlingen die een afwijkend didactisch niveau hebben, kunnen het best geplaatst worden in een niveaugroep die grenst aan hun eigen niveau, liefst net iets daarboven.

Er kan dan nog worden gewerkt met één klassikale instructie waarna de niveaugroepen afzonderlijk aan de verwerking beginnen op hun eigen niveau. Leerlingen met een hoge instructiebehoefte krijgen na de groepsgebonden instructie een verlengde instructie.

Voorwaarde voor deze werkwijze is dat thematisch gewerkt wordt met een methode, waarbij alle niveaus dezelfde thema's behelzen en per didactische niveau verwerkingsmateriaal bevatten.

Uit ervaring stelt de respondent dat leerlingen bij een thematische werkwijze kennishiaten geen beperking vormen om groepsgebonden te werken. Kennishiaten kunnen in de ervaring van de respondent weggewerkt worden tijdens lessen waarbij de leerlingen voor ligt op het programma.

4.3.2 Interview gedragsdeskundige/psychologe

De vragen van het interview zijn terug te vinden in bijlage 4

Pedagogische doelen kunnen in een groepsplan systematisch geclusterd worden. Dit kan door doelen te stellen die aansluiten bij de leergebied overstijgende kerndoelen leren leren, leren taken uitvoeren, leren functioneren in sociale situaties en het ontwikkelen van een persoonlijk toekomstperspectief. Deze doelen kunnen voor meerdere leerlingen tegelijk gesteld worden. Door clustering van pedagogische doelen ontstaat een overzichtelijk en nog werkbaar geheel voor de leerkracht. De leerkracht en de CVB zullen bij het opstellen van pedagogische doelen vooral gericht zijn op wat de leerling na een verblijf op het Warandecollege gaat doen. Pedagogische doelen binnen het leren leren, passen het best bij het uitstroomperspectief van leerlingen die de theoretische leerweg volgen, omdat de ROC-opleidingen op niveau drie en vier, meer een beroep doen op theoretische vaardigheden dan de ROC-opleidingen op de niveaus 1 en 2. Voor pedagogische doelen die gekoppeld zijn aan het leren taken uitvoeren en het leren functioneren in sociale situaties geldt ook dat deze aan alle leerlingen te koppelen zijn. Ze sluiten het best aan bij het uitstroomperspectief van leerlingen die functioneren VMBO-basisniveau omdat de ROC-opleidingen waar deze leerlingen naar uitstromen meer zijn gericht op praktijksituaties. De pedagogische doelen die gericht zijn op het ontwikkelen van een persoonlijk toekomstperspectief zijn te koppelen aan alle leerlingen. Het toekomstperspectief kan per leerling verschillen; het ontwikkelen ervan is echter voor elke leerling even belangrijk.

4.3.3 Interview leerkracht cluster 4 school

De vragen van het interview zijn terug te vinden in bijlage 5.

Voor het opstellen van een groepsplan moet duidelijk zijn of de klas verdeeld kan worden in drie didactische niveaugroepen. Er zijn klassen waarbij dit in eerste instantie niet mogelijk lijkt. Leerlingen die een afwijkend niveau hebben kunnen ingedeeld worden bij de didactische subgroep die net boven hun eigen niveau functioneert. Doordat er bij een thematische aanpak geen voorkennis is per thema kunnen kennishiaten buiten de les om worden ingehaald. Dit maakt een groepsplan in de praktijk toepasbaar.

Didactische doelen kunnen voor meerdere leerlingen tegelijk worden gesteld. Voor het vak biologie is het goed mogelijk meerdere leerlingen te koppelen aan één didactisch doel; dit kan per didactische subgroep.

Vervolgens kunnen de cognitief zwakkere groepen alleen de minimale basisstof maken en de cognitief sterke leerlingen de extra opgaven. Lopen de niveaus te ver uit elkaar om uit dezelfde lesboeken te werken dan moet er gewerkt worden met concentrische lesmethodes. Biologie werkt met een dergelijke methode. Deze methode biedt tevens op elk niveau basisverrijkings- en extra stof aan waardoor er binnen één en hetzelfde boek gedifferentieerd kan worden.

Een groot leerlingenverloop kan worden opgelost door didactische doelen te stellen per groep leerlingen. Leerlingen die de klas verlaten, kunnen dan eenvoudig van het groepsplan worden verwijderd. Instromende leerlingen kunnen eenvoudig aan een didactische deelgroep worden toegevoegd. Leerlingen die te veel afwijken van het didactisch niveau in een klas kunnen apart op het groepsplan worden vermeld. Hierbij moet wel worden gelet dat dit niet leidt tot acht individuele doelen. Het heeft de voorkeur deze leerlingen aan te laten sluiten bij leerlingen die net boven het eigen didactisch niveau functioneren.

4.4 Quasi-experiment

4.4.1 Opbouw groepsplan.

Op basis van literatuuronderzoek en de resultaten uit de interviews heb ik een groepsplan ontworpen. Het groepsplan bestaat uit een vijftal onderdelen.

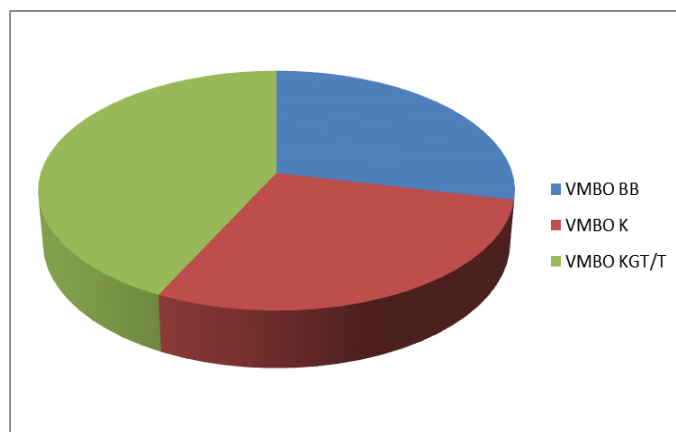
1. Het eerste gedeelte bestaat uit een algemeen gedeelte. Hier is ruimte gemaakt voor de persoonlijke gegevens van de leerlingen. Het biedt ruimte om didactische instroomgegevens evenals diagnostische gegevens te noteren (bijlage 6 en 7).
2. Omdat alle leerlingen, buiten eventuele staatsexamenkandidaten, zich zullen richten op het behalen van een IVIO-certificaat KSE 3 niveau voor het vak biologie zijn de eindtermen in het tweede gedeelte uitgewerkt in tussendoelen (bijlage 6 en 7).
3. Het derde gedeelte is een overzicht van te behalen competenties van de leerlingen. De cijfers corresponderen met de tussendoelen van onderdeel twee (bijlage 6 en 7).
4. Het vierde gedeelte biedt ruimte voor het opstellen van didactische doelen. Omdat er in interviews naar voren is gekomen dat een groepsplan uit gaat van drie niveaus biedt het onderdeel ruimte om voor drie subgroepen didactische doelen te stellen (bijlage 6 en 7).
5. Het vijfde en laatste onderdeel biedt ruimte voor het noteren van pedagogische doelen. Deze doelen zijn in tegenstelling tot de didactische doelen niet geclusterd naar leerniveau maar naar uitstroomperspectief. Er is gekozen voor een opzet met vier onderdelen. Hierin zijn de leergebied overstijgende kerndoelen verwerkt in tussendoelen. Dit maakt het voor de leerkracht overzichtelijk om pedagogische doelen op te stellen (bijlage 6 en 7).

Het groepsplan is in de praktijk getest in een onderzoeksgroep van zeven leerlingen. Het betreft een bovenbouwklas met leerlingen van 15 t/m 16 jaar. Twee leerlingen functioneren op vmbo-basisniveau, twee leerlingen functioneren op kaderniveau, één leerling volgt de

gemengde kader gemengde theoretische leerweg en twee leerlingen volgen de theoretische leerweg.

4.4.2 Vaststellen beginsituatie

Om binnen het groepsplan didactische differentiatie aan te brengen, is door de afname van een proefexamen van IVIO-exameninstituut op KSE3 niveau bekeken welke didactische subgroepen gevormd kunnen worden. De leerlingen zijn bevraagd op de thema's verbranding en ademhaling, de bloedsomloop, voeding en vertering, voortplanting en milieu. Dit zijn de thema's die de leerlingen aan het einde van het jaar moeten beheersen. De thema's zijn onder te verdelen in concrete tussendoelen (bijlage 8). Deze zijn weergegeven met een cijfer. Het bovenste groene cijfer geeft weer welke tussendoelen de leerlingen beheersen, het onderste (gele) cijfer geeft aan welke onderdelen nog aandacht verdienen.

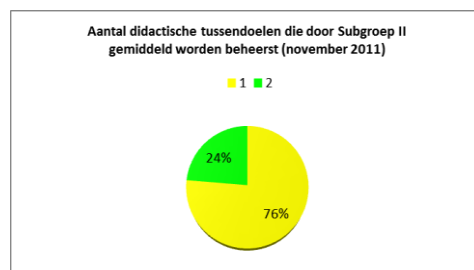
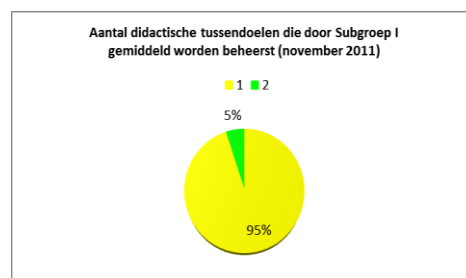
Groen: tussendoelen die de leerlingen beheersen **Geel:** tussendoelen die aandacht verdienen

Leerling	Thema: verbranding en ademhaling	Thema: Bloedsomloop	Thema: Voeding en vertering	Thema: voortplanting	Thema: Milieu
Leerling 1 II	- 1,2,3,4,5	1,2 3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 2,3,4,5,6,7,8,9,10	1,2,3,4,5,6,7,8,9 10,11,12,13,14,15
Leerling 2 I	1,2 3,4,5	- 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 3 I	- 1,2,3,4,5	- 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 4 III	3,4,5 1,2	5,6 1,2,3,4	4 1,2,3	1,2,3,4,5,6,7 8,9,10	1,2,3,4,6, 15 5,7,8,9,10,11,12,13,14
Leerling 5 II	1,2 3,4,5	- 1,2,3,4,5,6	1 2,3,4	1,2,3,4,5,6 6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 6 III	1,2,3 4,5	1,2,3 4,5,6	1,4 2,3	1,2,3,4,5,6 7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 7 I	- 1,2,3,4,5	- 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 8	-	-	-	-	-

Analyse:

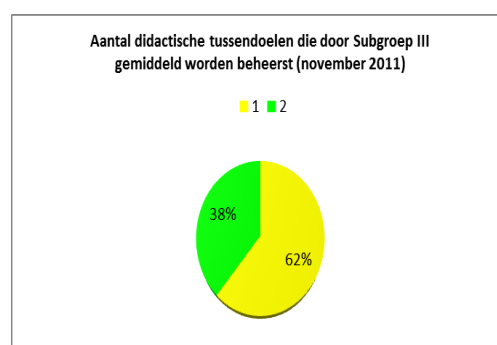
Leerling 2 beheerst in totaal 3 tussendoelen; leerling 3 beheerst in totaal 1 tussendoel en leerling 7 beheerst in totaal ook 1 tussendoel. In het groepsplan worden didactische doelen gesteld.

Het didactische niveau van al deze leerlingen is voorafgaand aan de nulmeting vastgesteld op VMBO BB. Leerlingen 2, 3 en 7 vormen in het groepsplan bij het opstellen van didactische doelen subgroep I. subgroep I zal gekoppeld worden aan de lesmethode 'Biologie voor jou' VMBO BK-niveau.

Leerling 1 beheerst 11 tussendoelen. Leerling 5 beheerst 8 tussendoelen. Het didactisch niveau is voorafgaande aan de nulmeting vastgesteld op VMBO K-niveau. Leerling 1 en 5 vormen in het groepsplan bij het opstellen van didactische doelen subgroep II. Zij zullen gekoppeld worden aan de lesmethode 'Biologie voor jou' VMBO KGT-niveau. Zij zullen de basisstof onderwezen krijgen.

Leerling 6 beheerst 11 tussendoelen. Leerling 4 beheerst 17 tussendoelen. Leerlingen 4 en 6 vormen bij het opstellen van didactische doelen in het groepsplan subgroep III. Zij zijn gekoppeld aan de lesmethode 'Biologie voor jou' KGT-niveau. Zij zullen de basisstof en de verrijkingstof onderwezen krijgen.

4.4.3 Opstellen van didactische doelen

In het groepsplan kunnen drie didactische doelen opgesteld worden. Deze doelen behandelen de thema's verbranding, ademhaling en de bloedsomloop. De didactische subgroepen werken met les- en werkboek passend bij hun eigen niveau.

Vakgebied	Doelen	Aanpak/ Organisatie	Materiaal	Evaluatie
Biologie SUBGROEP I Leerling: 2, 3, 7 Minimale standaard, Uitstroom vervolgonderwijs ROC niveau 1	De leerlingen sluiten eind maart basisstof van boek 4 thema 1 met minimaal een 6 middels de methode gebonden toets van het Basis Kader boek. De leerlingen kunnen de plaatjes van het hart en de gaswisseling benoemen.	2 keer in de week 50 minuten klassikale biologie les. BASIS STOF uit boek 4 biologie voor jou thema 1 en 2. De les wordt klassikaal opgestart en krijgt subgroep I verlengde instructie. Na 'test-jezelf' opdrachten wordt de stof nagekeken en besproken in de subgroep.	Werkboek 4 biologie voor jou VMBO Basis Kader. Handboek 4 biologie BK. Werkblad 1 met de plaatjes A en B.	Middels methode afhankelijke toetsen bepalen welke onderdelen de leerlingen beheersen en welke nog extra aandacht verdienen. Deze onderdelen worden op een groot A3 op het linker gedeelte van het bord aangekruist met een roze marker. Elk thema is weergegeven als een thermometer. Als deze voor 80% gevuld is, volgt er een beloning voor de klas in de vorm van warme chocolade melk.
Biologie SUBGROEP II Leerling: 1,5 Standaard niveau Uitstroom ROC niveau 2	De leerlingen sluiten eind maart basisstof en verdiepsstof af van boek 4 thema 1 met minimaal een 6 middels de methode gebonden toets van het Basis Kader boek. De leerlingen kunnen de plaatjes van het hart en de gaswisseling benoemen en het de processen in de longblaasjes benoemen.	2 keer in de week 50 minuten klassikale biologie les. BASIS STOF uit boek 4 biologie voor jou thema 1 en 2. De les wordt klassikaal opgestart en krijgt subgroep II verlengde instructie. Na 'test-jezelf' opdrachten wordt de stof nagekeken en besproken in de subgroep. De plaatjes worden in de laatste 10 minuten van de les in 2 talen worden geleerd.	Werkboek 4 biologie voor jou VMBO Basis Kader Handboek 4 biologie Basis Kader. Werkblad 1 met de plaatjes A, B en C	Middels methode afhankelijke toetsen bepalen welke onderdelen de leerlingen beheersen en welke nog extra aandacht verdienen. Deze onderdelen worden op een groot A3 op het linker gedeelte van het bord aangekruist met een roze marker. Elk thema is weergegeven als een thermometer. Als deze voor 85% gevuld is, volgt er een beloning voor de klas in de vorm van warme chocolade melk.
Biologie SUBGROEP III 4,6 Leerling: Gevorderde standaard ROC niveau 3	De leerlingen sluiten eind maart basisstof af van boek 4 thema 1 met minimaal een 6 middels de methode gebonden toets van het Kader Gemengd Theoretische leerweg boek, De leerlingen kunnen de plaatjes van het hart en de gaswisseling benoemen en het de processen in de longblaasjes benoemen.	2 keer in de week 50 minuten klassikale biologie les. BASIS STOF uit boek 4 biologie voor jou thema 1 en 2. De les wordt klassikaal opgestart en krijgt subgroep III verlengde instructie. Na 'test-jezelf' opdrachten wordt de stof nagekeken en besproken in de subgroep.	Werkboek 4 biologie voor jou VMBO Kader Gemengd Theoretische leerweg Handboek 4 biologie Gemengd Theoretische leerweg Werkblad 1 met de plaatjes A, B, en D	Middels methode afhankelijke toetsen bepalen welke onderdelen de leerlingen beheersen en welke nog extra aandacht verdienen. Deze onderdelen worden op een groot A3 op het linker gedeelte van het bord aangekruist met een roze marker. Elk thema is weergegeven als een thermometer. Als deze voor 90% gevuld is, volgt er een beloning voor de klas in de vorm van warme chocolade melk.

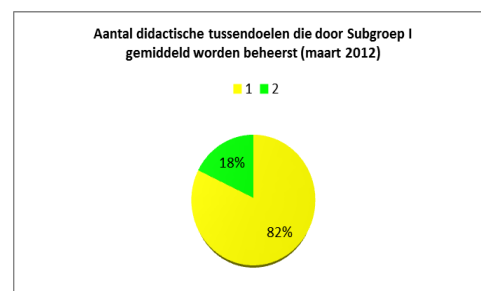
In onderstaande tabel is aangegeven welke didactische doelen de leerlingen in maart 2012 beheersen. Dit is vastgesteld middels het afleggen van het IVIO KSE3-proefexamen. Aan de hand van dit overzicht is bepaald of de didactische subgroepen zijn gewijzigd van samenstelling.

Leerling	Thema: verbanding en ademhaling	Thema: Bloedsomloop	Thema: Voeding en vertering	Thema: voortplanting	Thema: Milieu
Leerling 1 II	1,2,3,5 4	1,2,3,4,5 5,6	- 1,2,3,4	1 2,3,4,5,6,7,8,9,10	1,2,3,4,5,6,7,8,9 10,11,12,13,14,15
Leerling 2 I	1,2,3 4,5	2,3,4 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 3 I	1,4 1,2,3,4,5	1,2 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 4 III	1,2,3,4,5 -	1,2,4,5,6 3	4 1,2,3	1,2,3,4,5,6,7 8,9,10	1,2,3,4,6, 15 5,7,8,9,10,11,12,13,14
Leerling 5 II	1,2 3,4,5	3,4,5 1,2,6	1 2,3,4	1,2,3,4,5,6 6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 6 III	1,2,3,4,5 -	1,2,3,4,5 6	1,4 2,3	1,2,3,4,5,6 7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 7 I	2,3,4,5 1	1,2,4,5 3, 6	- 1,2,3,4	1 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 8	-	-	-	-	-

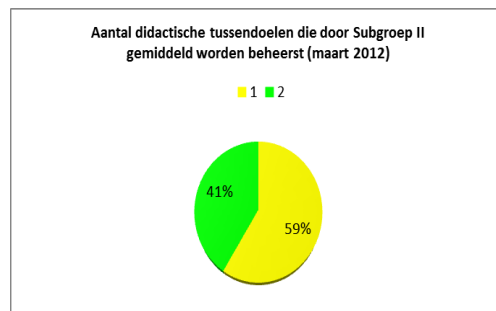
4.4.4 Bijstellen didactische subgroepen

Kijkend naar het totaal aantal behaalde tussendoelen en/of volledige thema's dan is te zien dat:

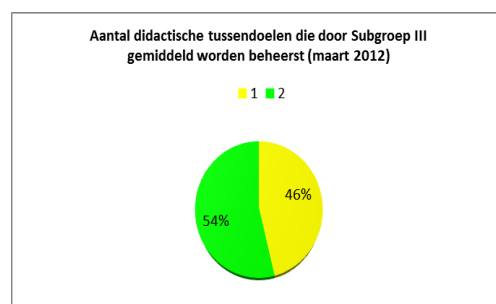
leerling 2, 3 en 7 (didactische subgroep I) respectievelijk 7, 5 en 9 tussendoelen beheersen, wat neerkomt op een gemiddelde van 7 van de 30 tussendoelen. Geen van hen beheerst de competenties van een compleet thema.

leerling 1 en 5 (didactische subgroep II) beheersen respectievelijk 19 en 12 tussendoelen wat neer komt op een gemiddelde van 16 tussendoelen. Geen van deze leerlingen beheerst een compleet thema.

leerling 4 en 6 (didactische subgroep III) beheersen respectievelijk 25 en 18 tussendoelen wat neerkomt op een gemiddelde van 22. Beide leerlingen beheersen thema 1 volledig.

Analyse:

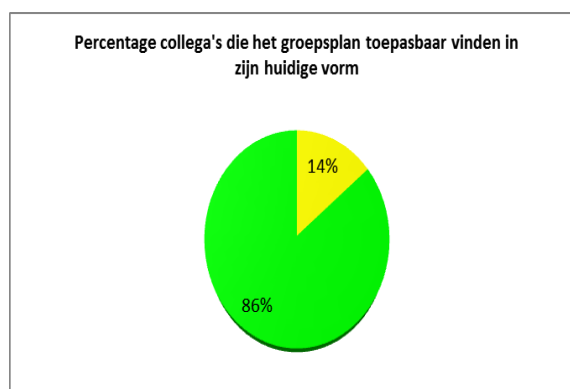
Het indelen van didactische subgroepen blijkt in de praktijk goed werkbaar door een nulmeting, af te nemen in de vorm van een IVIO KSE3-proefexamen biologie. De resultaten hiervan geven een goed beeld welke competenties de leerlingen in de vorm van tussendoelen behaald hebben en welke nog niet.

Het opstellen van didactische doelen per didactische subgroep blijkt in de praktijk goed werkbaar middels het koppelen van een concentrische lesmethode aan een didactische subgroep. Doordat er gebruik wordt gemaakt van een concentrische methode werkt elke leerling op het eigen didactische niveau.

4.5 Groepsinterview leerkrachten en management team

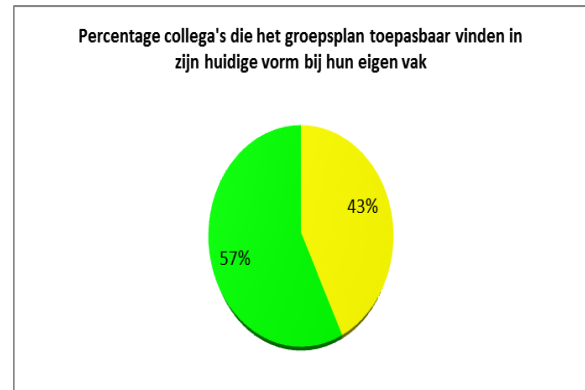
De vragen van het interview zijn terug te vinden in bijlage 12

Het groepsplan is in zijn huidige ontwerp goed bruikbaar voor de zaakvakken. De IVIO-eindtermen die zijn uitgewerkt tot een leerlijn zijn een zeer sterk punt en passen goed bij de werkwijze van het Warandecollege. Hierdoor is duidelijk voor de leerkracht wat de leerlingen gedurende het jaar minimaal moeten leren.

Het is niet duidelijk of het groepsplan toepasbaar is bij de vakken Engels en wiskunde, omdat er uit wordt gegaan van een thematische aanpak. Bij deze vakken wordt er niet lesgegeven met/volgens een thematische lesmethode.

Door het werken met een thematische aanpak vormen kennishiaten geen obstakel bij de zaakvakken. Doordat bij de vakken Engels, Nederlands, wiskunde en geschiedenis per hoofdstuk voorkennis uit voorafgaande hoofdstukken nodig is, vormen kennishiaten wel obstakels die een groepsgebonden benadering middels een groepsplan in de weg kunnen staan.

Pedagogische doelen koppelen aan leergebied overstijgende kerndoelen werkt goed.

Het concept groepsplan toont aan dat in klassen met een groot niveauverschil gedifferentieerd kan worden.

Het groepsplan levert in eerste instantie geen tijdswinst op want het kost veel tijd om het op te stellen. Maar als de eindtermen en de leerlijn zijn ingevoerd dan zal het tijdswinst opleveren en elk jaar opnieuw gebruikt kunnen worden.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden conclusies en aanbevelingen uiteengezet. Daarbij worden de hoofd- en deelvragen beantwoord.

5.2 De hoofdvraag

De hoofdvraag: Aan welke eisen dient een groepsplan biologie te voldoen in een bovenbouwklas binnen het speciaal voortgezet onderwijs Cluster 4 met een groot verloop van leerlingen en een groot onderling didactisch niveau verschil?

Vóór het opstellen van het groepsplan dient de klas onderverdeeld te worden in maximaal drie didactische subgroepen. Een groepsplan zelf dient te bestaan uit een vijftal onderdelen. Een algemeen gedeelte met specifieke leerlinggegevens (bijlage 7). Het tweede onderdeel dient een overzichtelijke leerlijn te bevatten (bijlage 7). Scholen die niet werken met een leerlijn dienen deze ontwikkelen. Scholen die net als het Warandecollege werken met de eindkwalificaties van het IVIO-exameninstituut kunnen de eindtermen van de IVIO-examens hiervoor gebruiken omdat die helder uit te werken zijn in genummerde tussendoelen waardoor er een leerlijn ontstaat. Het derde onderdeel (bijlage 7) dient bestaan uit een overzicht waarin is aangegeven welke competenties de leerlingen al beheersen. Omdat de tussendoelen in onderdeel twee genummerd zijn, is er helder aan te geven welke tussendoelen beheerst worden. Het vierde onderdeel (bijlage 7) dient ruimte bieden om didactische doelen per didactische subgroep op te stellen. Wil het groepsplan praktisch uitvoerbaar zijn dan dient er een maximum van drie didactische doelen worden gehanteerd omdat de klas verdeeld is in maximaal drie didactische subgroepen. Het vijfde onderdeel (bijlage 7) bevat ruimte om pedagogische doelen op te stellen aan de hand van leergebied overstijgende kerndoelen. Meerdere leerlingen kunnen daarbij aan eenzelfde doel gekoppeld worden. Mutaties in leerlingen kunnen in het groepsplan worden verwerkt door de naam bij het didactische of pedagogisch doel te verwijderen dan wel bij te schrijven.

5.3 Deelvragen

1. Welk landelijk beleid is er op het gebied van handelingsplanning?

Voor de invoering van Wet kwaliteitszorg in augustus 2013 waren scholen verplicht een kerndocument met lange termijn doelen op didactisch en pedagogisch gebied te formuleren voor elke individuele leerling. VSO-scholen waren daarnaast verplicht om, uit het kerndocument voortvloeiend, korte termijn doelen op didactisch en pedagogisch gebied vast te leggen in een individueel handelingsplan.

2. Wat zijn de kenmerken van de doelgroep leerlingen in de onderzoeksgroep.

In de eerste plaats kenmerken cluster 4 leerlingen zich door een hoge behoefte aan structuur en duidelijkheid. Daarnaast is er behoefte aan een voorspelbare omgeving. Een groepsplan beantwoordt aan deze behoeften door een duidelijk overzicht van de competenties weer te geven middels een data-muur.

3. Aan welke eisen dient het groepsplan voldoen, wil het aansluiten bij de Wet kwaliteitszorg?

VSO-scholen worden met de invoering van de Wet kwaliteitszorg verplicht te allen tijden inzicht te bieden in de vorderingen die leerlingen maken op didactisch en pedagogisch gebied. Voor een groepsplan betekent dit dat het voor de leerkracht in één oogopslag duidelijk moet zijn welke eindtermen en/of tussendoelen de leerlingen beheersen. Een groepsplan voldoet aan deze eisen als er een leerlijn is uitgeschreven in tussendoelen.

Er dient een overzicht worden gecreëerd waarin is aangegeven welke tussendoelen de leerlingen beheersen en welke aandacht verdienen (bijlage 2). Door scholen te verplichten om elke leerling zo snel mogelijk te koppelen aan een uitstroomrichting/profiel worden scholen verplicht om pedagogische doelen te stellen die aansluiten op het uitstroomprofiel. Een groepsplan voldoet aan deze verplichting als er ruimte is om pedagogische doelen op te stellen waarbij de koppeling gemaakt wordt met de leergebied overstijgende kerndoelen.

4. Welke onderdelen dient een groepsplan te bevatten, wil het ruimte geven om zowel didactische als pedagogische doelen te verwerken?

Groepsplannen kunnen ruimte bieden aan zowel pedagogische als didactische doelen als er twee gescheiden gedeelten worden gemaakt. In het didactische gedeelte worden didactische doelen opgesteld per didactische subgroep. In het pedagogische gedeelte kunnen pedagogische doelen worden opgesteld aan de hand van het uitstroomprofiel. Deze doelen

zijn niet gebonden aan een didactische subgroep maar gelden voor alle leerlingen met hetzelfde uitstroomprofiel. Als er sprake is van verschillende uitstroomprofielen dan kunnen er pedagogische doelen worden opgesteld per uitstroomperspectief. Hierin kan ook nog overlap zitten.

5. Hoe zorg ik voor didactische differentiatie binnen het groepsplan?

Om didactische differentiatie te realiseren dient er in de eerste plaats thematisch gewerkt worden met concentrische lesmethoden. Wordt er aan deze voorwaarden voldaan dan kan de didactische differentiatie worden gerealiseerd door de klas onder te verdelen in maximaal drie didactische subgroepen. Leerlingen die een afwijkend niveau hebben kunnen worden ingedeeld bij de didactische subgroep die net boven hun eigen niveau functioneert. Leerlingen krijgen aan het begin van de les een groepsgebonden instructie. Na de groepsgebonden instructie kan de leerkracht waar nodig de didactische subgroepen verlengde instructie geven

5.4 Integratie van de conclusies (triangulatie)

Uit het literatuuronderzoek, de individuele- en groepsinterviews komen dezelfde punten naar voren (maximaal drie niveaugroepen, didactische doelen per niveaugroep, het stellen van pedagogische doelen aan de hand van leergebied overstijgende kerndoelen, leerlijnen koppelen aan IVIO-eindtermen). Ook in het quasi-experiment (bijgehouden in het logboek) in de praktijk is gebleken dat een groepsplan dat uit deze onderdelen bestaat goed werkbaar is.

5.5 Vervolgonderzoek

Mijn onderzoek heeft zich gericht op een groepsplan voor het vak biologie. Ik verwacht echter dat het in een breder kader kan worden ingezet. Ik denk dat mijn onderzoek goed bruikbaar is voor alle zaakvakken op het Warandecollege omdat het beantwoordt aan de behoeften van het Warandecollege en aan de eisen van de Wet op de kwaliteitszorg. Om het groepsplan toe te passen bij de vakken Engels, Nederlands en wiskunde zal er aanvullend onderzoek gedaan moeten worden.

5.6 Aanbevelingen

Aanbeveling 1 is om, waar mogelijk, alle lesmethoden te vervangen door concentrische lesmethoden omdat deze een voorwaarde vormen voor de invoering van een functioneel groepsplan en de docenten veel extra werk besparen, als er gewerkt gaat worden volgens de nieuwe eisen.

Aanbeveling 2 is om voor alle vakken de eindtermen van het IVIO-exameninstituut uit te werken in tussendoelen waardoor een leerlijn ontstaat.

Aanbeveling 3 is om het groepsplan in de praktijk in te voeren bij de zaakvakken omdat deze vakken bij uitstek geschikt zijn voor een thematische aanpak.

Aanbeveling 4 is om een vervolgonderzoek in te stellen om te bekijken bij welke vakken het groepsplan nog meer kan worden toegepast in de huidige of een aangepaste vorm.

Hoofdstuk 6 evaluatie en reflectie

6.1 Inleiding:

In dit hoofdstuk reflecteer ik op het procesmatige gedeelte van mijn onderzoek. Daarnaast is er gereflecteerd op opgedane competenties.

6.2 Ervaringen en reflectie

6.2.1 Hoe heb ik het onderzoek ervaren?

‘Onderzoek doen is lastig en voor veel mensen iets compleet nieuws’. Dit is het credo dat mij als student voorafgaand aan mijn onderzoek meerdere malen op het hart gedrukt is. Achteraf kan ik dit beamen. Tijdens mijn onderzoek heb ik vaak het gevoel gehad in een onbekende wereld rond te lopen waarin niets is wat het lijkt. Na het schrijven van mijn eerste theoretische onderbouwing ben ik er na opbouwende feedback achter gekomen dat ik beter opnieuw kon beginnen. Ik heb dit eerst ervaren als een grote teleurstelling. Achteraf gezien is het een zege geweest. Door opnieuw te beginnen heeft mijn onderzoek veel meer diepgang en coherentie gekregen. Dit heeft mij veel motivatie gegeven. Het onderwerp van mijn onderzoek is op het Warandecollege een gevoelig onderwerp. Toch heb ik geen tegenwerking ervaren. Dit heeft mij de motivatie gegeven om na het uitvoeren van mijn onderzoek mijn bevindingen in de praktijk te brengen.

6.2.2 Persoonlijke reflectie onderzoekverloop

Bij het starten van mijn meesterstudie in 2010 heb ik een aantal concrete verwachtingen gehad. Eén verwachting was dat ik mezelf zou gaan storten in een wereld die tot dan toe voor mij onbekend was, de wereld van de onderzoeker. Als student ben ik er achter gekomen dat ik als onderzoeker anders moet kijken naar veel zaken. Als ik dit vertaal naar mijn eigen onderzoek dan kan ik stellen dat ik bij het opstellen van mijn onderzoeksvraag een globaal idee had van de onderzoeksuitkomsten. Gedurende mijn onderzoek heb ik echter ingezien dat ik deze ideeën compleet moest loslaten om een gedegen onderzoeksresultaat te bereiken. Hoewel ik dit moeilijk vond, heb ik dit gedaan. Deze verandering in attitude resulteerde in een bredere benadering. Ik kwam er achter dat een groepsplan niet alleen een handig hulpmiddel is om onderwijs te structureren. Ik zag dat groepsplannen deel uitmaken van een beleidsmatige wijziging die doorwerkt in de gehele organisatie. Toen ik dit geheel doorzag, gaf dat mij een gevoel van trots. Trots op het feit dat ik mijn ogen durfde te openen en vooral

trots op het feit dat alle data die voorheen in mijn ogen losse data waren coherentie bleken te bevatten. Ik had het gevoel dat ik overliep van kennis. Nu moest ik de opgedane kennis nog vertalen naar een praktijksituatie. Daarbij liep ik aan tegen een praktisch obstakel, namelijk hoe ik mijn kennis kon vormgeven in een groepsplan wat na mijn onderzoek op meerdere scholen kan worden ingevoerd. Hulp kwam daarbij uit onverwachte maar zeer welkome hoek. Een collega-student wees mij erop dat op haar school, een school met een andere doelgroep dan de onze, tevens aanliep tegen het ontwerpen van een geschikt groepsplan. Aanvankelijk had ik het gevoel dat er, door het verschil in doelgroep, geen raakvlakken bestonden tussen onze scholen. Een goede dialoog resulteerde in nieuwe inzichten wat betreft de praktische vormgeving een groepsplan. Vol enthousiasme ben ik in de praktijk aan de slag gegaan met dit groepsplan. Al snel had ik een positief gevoel bij mijn groepsplan. Dit gevoel werd versterkt nadat ik het groepsplan aan mijn, terecht kritische, collega's had gepresenteerd. Mijn collega's hadden niet de sceptische houding die ik had verwacht. Dit was voor mij een eyeopener: dingen verlopen niet altijd zoals je verwacht dat ze lopen.

6.2.3 Reflectie op professionele ontwikkeling

Ik heb geleerd dat onderzoek daadwerkelijk kan leiden tot vernieuwende toepasbare ideeën. Voorafgaande aan mijn onderzoek kreeg ik vaak de opmerking dat het invoeren of ontwerpen van een groepsplan voor het Warandecollege niet realistisch is. Ik heb laten zien dat dit wel mogelijk is. Ik heb ervaren dat de school op dit moment beschikt over de voorwaarden die nodig zijn bij het invoeren van een groepsplan. Daarbij denk ik aan thematische concentrische methoden en de IVIO-leerlijnen. Ik heb gezien dat mijn onderzoek daadwerkelijk in de praktijk kan worden uitgevoerd. Dit geeft mij een voldaan gevoel.

6.2.4 Reflectie op ontwikkeling als onderzoeker

Ik heb ervaren dat een onderzoek veel tijd vraagt. Ik heb het literatuuronderzoek in eerste instantie te snel afgewerkt. Ik merkte dat een slechte theoretische onderbouwing doorwerkt in het gehele onderzoek. Dit was voor mij aanleiding om een geheel nieuw literatuuronderzoek te doen. Ik heb daarbij geleerd breder te kijken dan het onderwerp zelf. Ik heb geleerd dat onderzoek doen altijd verloopt volgens een vaste strategie. Ik heb ingezien dat een vastgestelde strategie ervoor zorgt dat een onderzoek betrouwbaar wordt. Als laatste heb ik ervaren dat kort en duidelijk formuleren waardevol is. Ik heb verschillende keren mijn onderzoek moeten herformuleren om duidelijkheid voor de lezer te waarborgen. Ik beschouw dit als een leerzame ervaring.

6.2.5 Doelrealisatie, reflectie op opbrengsten

Kijkend naar mijn onderzoeksvraag kan ik concluderen dat ik een duidelijk antwoord heb kunnen formuleren. Dit antwoord omvat een groepsplan dat voldoet aan alle eisen die de school heeft gesteld. Het ontwerp-groepsplan is volledig theoretisch onderbouwd en voldoet aan de wensen van mijn collega's. Ik zie dit als een verrijking voor de school en voor mezelf.

6.5 Dankwoord

Een woord van dank is op zijn plaats voor mijn studiebegeleiders mevr. Kragten en mevr. Quekel. Door hun tips heb ik mijn ogen gericht kunnen openen. Daarnaast is een woord van dank op zijn plaats voor mijn ouders en collega J. Visser. Zij hebben mij gemotiveerd op momenten dat ik vastliep in mijn onderzoek. Dit gezegd hebbende wil ik hierbij alle betrokkenen, die ik verder niet allemaal zal benoemen, bedanken voor hun raad en medewerking.

Literatuurlijst:

CED-groep. (2011). *Alles is te leren, Leerlijnen in perspectief, Leerlijnen in relatie tot uitstroombestemming*, Rotterdam

CED-groep./ leerlijnen cluster 1,2,3,4./ verkregen op 20-12-2011, via <http://www.cedgroep.nl/sbo-en-samenwerkingsverbanden/vso/leerlijnen.aspx>

CED-groep./ leerlijnen cluster 1,2,3,4./ verkregen op 27-03-2012, via <http://www.leerlijnen.cedgroep.nl/so/herziene-leerlijnen-2011.aspx>

Clijsen, A. (2010). *Handreiking 1-zorgroute voor leerkrachten en IB'ers, Weer Samen Naar School*. Zwolle: WSNS+

Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/ Apeldoorn: Garant

Kappen, A. (2009). *Data-muur geeft toetsgegevens een gezicht*. Verkregen op 12-03-2012, via <http://www.schoolaanzet.nl/home>

Lieshout, van T. (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen, een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum

Marzano, R. & Miedema, W. (2011). *Leren in 5 dimensies, moderne didactiek voor het voortgezet onderwijs*. Assen: Van Gorcum.

Ponte, P. (2010). *Onderwijs van eigen makelij, Procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen*. Den Haag: Boom/Lemma.

Projectgroep passende kwalificaties, (2011). *Voorstel kerndoelen VSO, alle uitstroomprofielen*. Enschede: SLO

Rijksoverheid./ vraag en antwoord, wat is speciaal onderwijs./verkregen op 19-05-2012, via <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/vraag-en-antwoord/wat-is-speciaal-onderwijs.html>

Rurup, L. & Vos, J. & Wermeskerken, L. & Jonkman, L. (2007). *Leerlijnen voor het speciaal onderwijs, cluster 1,2,3 en 4*. Rotterdam: CED groep.

Schram, E. & Pietersen, H. & Berlet, I. Zon van, W. (2011). *Bouwstenen voor het VSO, uitstroomprofiel vervolgonderwijs*. Enschede: SLO.

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Zandbergen, M. (2010). *De lat omhoog, wetgeving kwaliteit VSO*. Den Haag: ministerie van onderwijs cultuur en wetenschap

Bijlage 1

Referentie niveaus

Bijlage 2

Eindtermen Biologie KSE 3 – BIO3

Voedsel

- De kandidaat kan drie verschillende soorten/functies voedingsstoffen noemen en beschrijven, waaronder bouwstoffen, energierijke stoffen / brandstoffen, beschermende stoffen.
- De kandidaat kan de zes groepen voedingsstoffen benoemen en beschrijven; eiwitten, koolhydraten, vetten, water, mineralen en vitamines.
- De kandidaat kan de voedingswijzer beschrijven.
- De kandidaat kan het proces van verteren beschrijven.
- De kandidaat kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het verteringsstelsel: mondholte, speekselklieren, slokdarm, maag, lever, dikke darm, dunne darm, twaalfvingerige darm, endeldarm en anus.

Verbranding en ademhaling

- De kandidaat kan het proces van verbranding beschrijven.
- De kandidaat kan uitleg geven over de verbrandingsstoffen koolstofdioxide en water.
- De kandidaat kan het ademhalingsproces beschrijven.
- De kandidaat kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het ademhalingsstelsel: neusholte, keelholte, luchtpijp, long, bronchie/luchtpijptak, longblaasje en neusslijmvlies.
- De kandidaat kan de werking van de neusharen en het neusslijmvlies beschrijven.

Bloedsomloop

- De kandidaat kent de drie soorten bloedvaten: slagaders, haarvaten en aders.
- De kandidaat kent de functie van het bloedplasma en de rode bloedcellen.
- De kandidaat kan de kleine en grote bloedsomloop beschrijven.
- De kandidaat kan de volgende onderdelen aanwijzen bij de bloedsomloop: aorta, hart, holle ader, nierader, nierslagader, haarvaten van de nieren, beenslagader, beenader, longslagader en longader.

Voortplanting

- De kandidaat kan een beschrijving geven en voorbeelden noemen van de primaire en secundaire geslachtskenmerken.
- De kandidaat kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het voortplantingsstelsel van de man: zaadblaasje, zwellichamen, bijbal, zaadbal/teelbal, urinebuis, penis, balzak en eikel.
- De kandidaat kan het proces beschrijven wat er gebeurt bij een man bij het vrijen.
- De kandidaat kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het voortplantingsstelsel van de vrouw: eierstokken, eileiders, baarmoeder, vagina, schaamlippen, clitoris, urineblaas en urinebuis.

Bijlage 3

Interview verslag intern begeleider/didacticus het Warandecollege

De internbegeleider/didacticus is verantwoordelijk voor het didactisch beleid op het Warandecollege. Zij maakt deel uit van het CVB. Hoewel de docenten de korte termijn doelen opstellen op didactisch gebied draagt zij de eindverantwoordelijkheid.

Hoe kijk je aan tegen de didactische niveaus die momenteel voorkomen in de klas?

Waar ligt het aan dat er zoveel verschillende niveaus door elkaar heen zitten?

Hoe zou je dit kunnen realiseren?

Wat denk je van de manier hoe er momenteel op individuele wijze wordt gewerkt?

Als je dit vertaalt naar een groepsplan hoe zou je dit dan vorm kunnen geven?

Als je kijkt naar de IVIO examens waar wij eigenlijk maar 3 niveaus van aanbieden. Zou het een mogelijkheid zijn om leerlingen naar IVIO niveau te clusteren?

Wat zou dit kunnen betekenen voor een groepsplan?

Hoe zou dit passen bij de uitstroom perspectieven arbeid, dagbesteding en vervolg onderwijs?

Bijlage 4

Interview gedragsdeskundige

De gedragsdeskundige neemt zitting in de CVB. Hoewel de leerkrachten de pedagogische doelen opstellen per leerling draagt zij de eind verantwoordelijkheid. Daarnaast stelt de gedragsdeskundige de pedagogische lange termijn doelen op per leerling in het Kerndocument.

Hoe kijk je aan tegen het bijhouden van vorderingen op pedagogisch gebied middels het sociaal emotioneel competentie model ofwel het beloningssysteem?

Als je nu naar de huidige manier van werken kijkt op het gebied van handelingsplanning. Welke sterke punten zie je nu naar voren komen?

Hoe kijk je tegen de manier hoe hier mee in de klas wordt omgegaan door de leerkracht?

Hoe kijk jij aan tegen niveau verschil op pedagogisch vlak?

Wat zou dit kunnen betekenen voor de leerkracht?

Is er een koppeling met leergebied overstijgende doelen wenselijk?

Zou het mogelijk zijn pedagogische niveaus te clusteren?

Hoe zou je dit doen?

Waarom denk je dat het geen zin heeft om leerlingen met verschillende uitstroomprofielen toch samen te clusteren?

Bijlage 5

Interview leerkracht Yulius onderwijs locatie de Drechtster

Op de drechtster wordt verschillende jaren gewerkt met groepsplannen. De Drechtster is net als het Warandecollege een cluster 4 school. Het cognitief niveau is vergeleken met onze doelgroep zwakker. Wel wordt er gewerkt met verschillende cognitieve niveaus in één klas. Dit gegeven zorgt ervoor dat er sterke raakvlakken te vinden zijn. Tijdens het interview is bekeken welke punten uit het groepsplan op het Warandecollege geïmpliceerd kunnen worden.

Hoe kijk jij aan tegen het werken met een groepsplan?

Waarom werkt dit beter bij de zaakvakken?

Hoe verwerk jij niveau verschillen in je groepsplan?

Uit welke onderdelen bestaat het groesplan op jouw school?

Hoe ga je dan om met didactische niveau verschillen?

Welke onderdelen uit je groesplan ben je het meest tevreden over?

Zijn er onderdelen aan je groepsplan die aandacht verdienen?

Hoe zorg je voor flexibiliteit op het gebied van in- en uitstromende leerlingen?

Bijlage 6 groepsplan (leeg)

- Groepsplan Het Warandecollege

RMPI-Onderwijslocatie	
Groep/klas	
Mentor(en)	
Schooljaar	
Datum start groepsplan	
Datum 1 ^e evaluatie groepsplan/individueel plan	
Datum 2 ^e evaluatie groepsplan/individueel plan	
Datum nieuw groepsplan	

Algemeen overzicht van heel de groep/beginsituatie

Klas, groep, subgroep	
Leeftijd	
Diagnose	
Medicatie	
Cognitieve vaardigheden	
Schoolloopbaan	
Huidig Niveau	
Onderwijsbelemmeringen	
Protectieve factoren	
Adresgegevens	
Telefoonnummer	
Schooljaar	
Datum IHP	
Evaluatiemomenten	
Uitstroomprofiel	

	Thema Voedsel - De leerling kan drie verschillende soorten/functies voedingsstoffen noemen en beschrijven waaronder bouwstoffen, energierijke stoffen / brandstoffen, beschermende stoffen. - De leerling kan de zes groepen voedingsstoffen benoemen en beschrijven; eiwitten, koolhydraten, vetten, water, mineralen en vitamines. - De leerling kan de voedingswijzer beschrijven. - De leerling kan het proces van verteren beschrijven. - De leerling kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het verteringsstelsel: mondholte, speekselklieren, slokdarm, maag, lever, dikke darm, dunne darm, twaalfvingerige darm, endeldarm en anus.	Thema Verbranding en ademhaling - De leerling kan het proces van verbranding beschrijven. - De leerling kan uitleg geven over de verbranding stoffen koolstofdioxide en water. - De leerling kan het ademhalingsproces beschrijven. - De leerling kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het ademhalingsstelsel: neusholte, keelholte, luchtpijp, long, bronchiën/luchtpijptak, longblaasje en neusslijmvlies. - De leerling kan de werking van de neusharen en het neusslijmvlies beschrijven.	Thema Bloedsomloop - De leerling kent de drie soorten bloedvaten: slagaders, haarvaten en aders. - De leerling kent de functie van het bloedplasma en de rode bloedcellen. - De leerling kan de kleine en grote bloedsomloop beschrijven. - De leerling kan de volgende onderdelen aanwijzen bij de bloedsomloop: aorta, hart, holle ader, nierader, nierslagader, haarvaten van de nieren, beenslagader, beenader, longslagader en longader.	Thema Voortplanting - De leerling kent het verschil tussen primaire en secundaire geslachtskenmerken. - De leerling aanwijzen bij het voortplantingsstelsel van de man: zaadblaasje, wellichamen, bijbal, zaadbal/teelbal, urinebuis, penis, balzak en eikel. - De leerling kan het proces beschrijven wat er gebeurt bij een man bij het vrijen. -De leerling kan aanwijzen bij het voortplantingsstelsel van de vrouw: eierstokken, eileiders, baarmoeder, vagina, schaamlippen, clitoris, urineblaas en urinebuis. - De leerling kan het proces beschrijven wat er gebeurt bij een vrouw bij het vrijen. - De leerling kent de menstruatiecyclus. - De leerling kan voorbehoedsmiddelen omschrijven. - De leerling kan uitleggen hoe bevruchting gaat. - De leerling kan aanwijzen: bloedvaten van de moeder, bloedvaten van het embryo, embryo, navelstreng, spierlaag, vruchtwater en placenta/moederkoek.	Thema Milieu -De leerling kan de functies van het milieu beschrijven: zuurstof, water, voedsel, energie, grondstoffen en recreatie. - De leerling kan milieuproblemen noemen en kent de twee belangrijkste oorzaken. - De leerling kan gevolgen noemen voor het milieu. - De leerling weet hoe zure regen ontstaat. - De leerling kent de oorzaken van het ontstaan van zure regen. - De leerling kent de gevolgen van zure regen. - De leerling kan het begrip broeikaseffect uitleggen. - De leerling kent de oorzaken van het broeikaseffect. - De leerling kent de gevolgen van het broeikaseffect. - De leerling kan maatregelen beschrijven die ervoor zorgen dat er minder broeikasgassen komen. - De leerling kan maatregelen beschrijven die ervoor zorgen dat mensen minder energie verbruiken. - De leerling kan drie alternatieve energiebronnen beschrijven. - De leerling kan de nadelen noemen van chemische bestrijdingsmiddelen. - De leerling kan een beschrijving geven van biologische bestrijding.
--	---	--	---	--	---

Leerling	Thema	Thema	Thema	Thema	Thema

Groen: de leerling beheerst dit onderdeel

Geel: de leerling is er mee bezig.

Didactische leerlijnen Bron: IVIO, (2012)

Vakgebied	Doelen	Aanpak/ Organisatie	Materiaal	Evaluatie
Biologie SUBGROEP I Minimale standaard, Uitstroom vervolgonderwijs ROC niveau 1				
Biologie SUBGROEP II Standaard niveau Uitstroom ROC niveau 1				
Biologie SUBGROEP III Gevorderde standaard ROC niveau 3				

Vak overstijgende leerlijnen

1. Leergebied overstijgende kerndoelen voor het vso Bron: SLO, (2011)	Doelen tot 31-03-2011	Aanpak/organisatie	Materiaal	Evaluatie
<u>Leren leren:</u> 1. Ontwikkeling open en flexibele leerhouding. 2. Ontwikkelen van meerdere leerstrategieën. 3. Ontwikkelen van een verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van zijn of haar werk. 4. Ontwikkelen van zelfvertrouwen t.a.v. het opbouwen van kennis.				
<u>Leren taken uitvoeren</u> 1. De leerling leert planmatig, methodisch en zelfstandig taken uit te voeren en 2. hierbij zo nodig hulp te vragen. 3. De leerling ontwikkelt een zo groot mogelijke				

zelfstandigheid en leert de eigen regie te nemen over zijn eigen werk. <i>Voor een deel van de leerlingen geldt dat de zelfredzaamheid blijvend (intensieve) aandacht vraagt. Het verder optimaliseren en geïntegreerd gebruiken van de zintuiglijke en motorische mogelijkheden kan hieronder vallen.</i>				
<u>Leren functioneren in sociale situaties</u> 1. De beperking en/of problematiek van leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs maakt dat 2. bepaalde competenties, vooral op sociaal, emotioneel en communicatief gebied, niet door iedereen als vanzelf worden ontwikkeld of kunnen worden geleerd. De verdere ontwikkeling van deze competenties in allerlei contexten vraagt extra aandacht.				
<u>Ontwikkelen van een persoonlijk toekomstperspectief.</u> 1. De leerling wordt zich bewust van zijn of haar kracht en Kwaliteiten. 2. De leerling leert omgaan met zijn of haar beperkingen. 3. De leerling ontwikkelt				

een positief zelfbeeld en een realistische kijk op de eigen toekomstmogelijkheid en vormen cruciale doelen. <i>De leerling oriënteert zich hierbij:</i> • op zichzelf, hun eigen wensen en voorkeuren; • op ontwikkelingsmogelijkheid en; • op de wereld van opleidingen, werk en/of dagbesteding; • op mogelijkheden en wensen met betrekking tot burgerschap, wonen en vrije tijdsbesteding.				
---	--	--	--	--

Bijlage 7: Groepsplan Quasi-experiment

- Groepsplan Het Warandecollege

RMPI-Onderwijslocatie	Het Warandecollege
Groep/klas	VSO 3
Mentor(en)	P.A.J. Roks
Schooljaar	2011-2012
Datum start groepsplan	november
Datum 1 ^e evaluatie groepsplan/individueel plan	Maart
Datum 2 ^e evaluatie groepsplan/individueel plan	Mei 2012
Datum nieuw groepsplan	Aug. 2012

Algemeen overzicht van heel de groep/beginsituatie

Klas, groep, subgroep	VSO 3
Leeftijd	Leerling 615, Leerling 1 15, Leerling 4 15, Leerling 216, Leerling 3 14 (eind maart 15), Leerling 7 16, Leerling 5 16
Medicatie	
Diagnose	Leerling 2: ADHD, dystyme stoornis Leerling 1: ODD met kenmerken van ADHD Leerling 4 ODD met kenmerken van ADHD Leerling 3 pervasieve hechtingsstoornis leerling 3: antisociale gedragsstoornis, ontwikkeld voor het 12 ^{de} levensjaar. Leerling 7: kenmerken van een antisociale gedragsstoornis. Leerling 5: PDD-NOS
Cognitieve vaardigheden	Leerling 6VMBO T Leerling 1 VMBO GT Leerling 4 VMBO T Leerling 2VMBO K Leerling 3 VMBO K Leerling 7 VMBO B

	Leerling 5 VMBO B
Schoolloopbaan	Leerling 6 PO zonder doubleren, Havo 1 afgerond overgestapt naar VMBO 2 T Leerling 1 PO groep 6 gedoubleerd, 2 VMBO T afgerond. Leerling 4 PO zonder doubleren, VMBO 1 T afgrond, VMBO 2 T in mei uit huis geplaatst, 2 maanden gemist. Leerling 2 PO zonder doubleren, VMBO BK 1 gedoubleerd VMBO BK2 afgerond. Leerling 3 PO zonder doubleren, VMBO K1 en K2 afgerond. Leerling 7 SO zonder doubleren VMBO 1 B/LWO afgerond, VMBO 2 B gedoubleerd. Leerling 5 SO zonder doubleren VMBO 1 B/LWO afgerond, VMBO 2 B afgerond.
Huidig Niveau	Leerling 6 VMBO begin 3de leerjaar theoretische leerweg. Leerling 1 VMBO begin 3de leerjaar theoretische leerweg. Leerling 4 VMBO 2de leerjaar tot en met mei Leerling 23 VMBO begin 3de leerjaar basis kader niveau Leerling 3 VMBO begin 3de leerjaar kader niveau Leerling 7 VMBO begin 3de leerjaar Basis niveau Leerling 5 VMBO begin 3de leerjaar basis niveau
Onderwijsbelemmeringen	Er is sprake van psychosociale, psychische of psychiatrische problematiek die functioneren binnen een reguliere setting onmogelijk maken. De groep heeft een sterke behoefte aan gestructureerd onderwijs in een ingeperkte onderwijs omgeving.
Protectieve factoren	Positief gevoelig voor: Duidelijke afspraken en structuur. Duidelijke volgorde van (korte) opdrachten aangegeven op een vaste plaats op het bord. De groep kan goed in tweetallen samenwerken. Humor. Beloning middels het beloningssysteem heeft een positieve werking mits dit strikt wordt gehanteerd.
Adresgegevens	Bredaseweg 140 C
Telefoonnummer	0162 325696
Schooljaar	2011-2012
Datum IHP	10-11-2011
Evaluatiemomenten	Maart 2012
Uitstroomprofiel	Vervolgonderwijs (zie bij subgroepen) Subgroep I ROC niveau 1 Subgroep II ROC niveau 2 Subgroep III ROC niveau 3

Thema Voedsel	Thema Verbranding en ademhaling	Thema Bloedsomloop	Thema Voortplanting	Thema Milieu
6. De leerling kan drie verschillende soorten/functies voedingsstoffen noemen en beschrijven waaronder bouwstoffen, energierijke stoffen / brandstoffen, beschermende stoffen. 7. De leerling kan de zes groepen voedingsstoffen benoemen en beschrijven; eiwitten, koolhydraten, vetten, water, mineralen en vitamines. 8. De leerling kan de voedingswijzer beschrijven. 9. De leerling kan het proces van verteren beschrijven. 10. De leerling kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het verteringsstelsel: mondholte, speekselklieren, slokdarm, maag, lever, dikke darm, dunne darm, twaalfvingerige darm, endeldarm en anus.	7. De leerling kan het proces van verbranding beschrijven. 8. De leerling kan uitleg geven over de verbranding stoffen koolstofdioxide en water. 9. De leerling kan het ademhalingsproces beschrijven. 10. De leerling kan de volgende onderdelen aanwijzen bij het ademhalingsstelsel: neusholte, keelholte, luchtpijp, long, bronchiën/luchtpijptak, longblaasje en neusslijmvlies. 12. De leerling kan de werking van de neusharen en het neusslijmvlies beschrijven.	5. De leerling kent de drie soorten bloedvaten: slagaders, haarvaten en aders. 6. De leerling kent de functie van het bloedplasma en de rode bloedcellen. 7. De leerling kan de kleine en grote bloedsomloop beschrijven. 8. De leerling kan de volgende onderdelen aanwijzen bij de bloedsomloop: aorta, hart, holle ader, nierader, nierslagader, haarvaten van de nieren, beenslagader, beenader, longslagader en longader.	11. De leerling kent het verschil tussen primaire en secundaire geslachtskenmerken. 12. De leerling aanwijzen bij het voortplantingsstelsel van de man: zaadblaasje, wellichamen, bijbal, zaadbal/teelbal, urinebuis, penis, balzak en eikel. 13. De leerling kan het proces beschrijven wat er gebeurt bij een man bij het vrijen. 14. -De leerling kan aanwijzen bij het voortplantingsstelsel van de vrouw: eierstokken, eileiders, baarmoeder, vagina, schaamlippen, clitoris, urineblaas en urinebuis. 15. De leerling kan het proces beschrijven wat er gebeurt bij een vrouw bij het vrijen. 16. De leerling kent de menstruatiecyclus. 17. De leerling kan voorbehoedsmiddelen omschrijven. 18. De leerling kan uitleggen hoe bevruchting gaat. 19. De leerling kan aanwijzen: bloedvaten van de moeder, bloedvaten van het embryo, embryo, navelstreng, spierlaag, vruchtwater en placenta/moederkoek.	15. -De leerling kan de functies van het milieu beschrijven: zuurstof, water, voedsel, energie, grondstoffen en recreatie. 16. De leerling kan milieuproblemen noemen en kent de twee belangrijkste oorzaken. 17. De leerling kan gevolgen noemen voor het milieu. 18. De leerling weet hoe zure regen ontstaat. 19. De leerling kent de oorzaken van het ontstaan van zure regen. 20. De leerling kent de gevolgen van zure regen. 21. De leerling kan het begrip broeikaseffect uitleggen. 22. De leerling kent de oorzaken van het broeikaseffect. 23. De leerling kent de gevolgen van het broeikaseffect. 24. De leerling kan maatregelen beschrijven die ervoor zorgen dat er minder broeikasgassen komen. 25. De leerling kan maatregelen beschrijven die ervoor zorgen dat mensen minder energie verbruiken. 26. De leerling kan drie alternatieve energiebronnen beschrijven. 27. De leerling kan de nadelen noemen van chemische bestrijdingsmiddelen. 28. De leerling kan een beschrijving geven van biologische bestrijding.

Leerling	Thema 1	Thema 2	Thema 3	Thema 4	Thema 5
Leerling Niveau III	- 1,2,3,4,5	1,2 3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 2,3,4,5,6,7,8,9,10,	1,2,3,4,5,6,7,8,9 10,11,12,13,14,15
Leerling 2 Niveau II	1,2 3,4,5	- 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4	1 2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 3 Niveau II	- 1,2,3,4,5,	- 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4,	1 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 4 Niveau III	3,4,5 1,2,	5,6, 1,2,3,4,	4 1,2,3,	1,2,3,4,5,6,7 8,9,10	1,2,3,4,6, 15 5,7,8,9,10,11,12,13,14,
Leerling 5 Niveau I	1,2 3,4,5	- 1,2,3,4,5,6	1 2,3,4,	1,2,3,4,5,6 6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 2 Niveau III	1,2,3 4,5,	1,2,3 4,5,6,	1,4 2,3	1,2,3,4,5,6 7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
Leerling 7 Niveau I	- 1,2,3,4,5,	- 1,2,3,4,5,6	- 1,2,3,4,	1 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	- 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15
	-	-	-	-	-

Groen: de leerling beheerst dit onderdeel

Geel: de leerling is er mee bezig.

Didactische leerlijnen Bron: IVIO, (2012)

Vakgebied	Doelen	Aanpak/ Organisatie	Materiaal	Evaluatie
Biologie SUBGROEP I Minimale standaard, Uitstroom vervolgonderwijs ROC niveau 1	De leerlingen sluiten eind maart basisstof van boek 4 thema 1 met minimaal een 6 middels de methode gebonden toets van het Basis Kader boek. De leerlingen kunnen de plaatjes van het hart en de gaswisseling benoemen.	2 keer in de week 50 minuten klassikale biologie les. BASIS STOF uit boek 4 biologie voor jou thema 1 en 2. De les wordt klassikaal opgestart erna krijgt subgroep I verlengde instructie. Na 'test-jezelf' opdrachten wordt de stof nagekeken en besproken in de subgroep.	Werkboek 4 biologie voor jou VMBO Basis Kader. Handboek 4 biologie BK. Werkblad 1 met de plaatjes A en B.	Middels methode afhankelijke toetsen bepalen welke onderdelen de leerlingen beheersen en welke nog extra aandacht verdienen. Middels afname proefexamen biologie KSE 3 Deze onderdelen worden op een groot A3 op het linker gedeelte van het bordt aangekruist met een roze marker. Elk thema is weergegeven als een thermometer. Als deze voor 80% gevuld is, volgt er een beloning voor de klas in de vorm van warme chocolade melk.
Biologie	De leerlingen sluiten eind maart	2 keer in de week 50 minuten	Werkboek 4 biologie voor	Middels methode afhankelijke

SUBGROEP II Standaard niveau Uitstroom ROC niveau 1	basisstof en verdiepingsstof af van boek 4 thema 1 met minimaal een 6 middels de methode gebonden toets van het Basis Kader boek. De leerlingen kunnen de plaatjes van het hart en de gaswisseling benoemen en het de processen in de longblaasjes benoemen.	klassikale biologie les. BASIS STOF uit boek 4 biologie voor jou thema 1 en 2. De les wordt klassikaal opgestart erna krijgt subgroep II verlengde instructie. Na 'test-jezelf' opdrachten wordt de stof nagekeken en besproken in de subgroep. De plaatjes worden in de laatste 10 minuten van de les in 2 tallen worden geleerd.	jou VMBO Basis Kader Handboek 4 biologie Basis Kader. Werkblad 1 met de plaatjes A, B en C	toetsen bepalen welke onderdelen de leerlingen beheersen en welke nog extra aandacht verdienen. Deze onderdelen worden op een groot A3 op het linker gedeelte van het bordt aangekruist met een roze marker. Middels afname proefexamen biologie KSE 3 Elk thema is weergegeven als een thermometer. Als deze voor 85% gevuld is, volgt er een beloning voor de klas in de vorm van warme chocolade melk.
Biologie SUBGROEP III Gevorderde standaard ROC niveau 3	De leerlingen sluiten eind maart basisstof af van boek 4 thema 1 met minimaal een 6 middels de methode gebonden toets van het Kader Gemengd Theoretische leerweg boek, De leerlingen kunnen de plaatjes van het hart en de gaswisseling benoemen en het de processen in de longblaasjes benoemen.	2 keer in de week 50 minuten klassikale biologie les. BASIS STOF uit boek 4 biologie voor jou thema 1 en 2. De les wordt klassikaal opgestart erna krijgt subgroep III verlengde instructie. Na 'test-jezelf' opdrachten wordt de stof nagekeken en besproken in de subgroep.	Werkboek 4 biologie voor jou VMBO Kader Gemengd Theoretische leerweg Handboek 4 biologie Gemengd Theoretische leerweg Werkblad 1 met de plaatjes A, B, en D	Middels methode afhankelijke toetsen bepalen welke onderdelen de leerlingen beheersen en welke nog extra aandacht verdienen. Middels afname proefexamen biologie KSE 3 Deze onderdelen worden op een groot A3 op het linker gedeelte van het bordt aangekruist met een roze marker. Elk thema is weergegeven als een thermometer. Als deze voor 90% gevuld is, volgt er een beloning voor de klas in de vorm van warme chocolade melk.

Vak overstijgende leerlijnen

1. Leergebied overstijgende kerndoelen voor het vso Bron: SLO, (2011)	Doelen tot 31-03-2011	Aanpak/organisatie	Materiaal	Evaluatie
<u>Leren leren:</u> 5. <i>Ontwikkeling open en flexibele leerhouding.</i> 6. <i>Ontwikkelen van meerdere leerstrategieën.</i> 7. <i>Ontwikkelen van een verantwoordelijkheidsgevoel ten aanzien van zijn of haar werk.</i> 8. <i>Ontwikkelen van zelfvertrouwen t.a.v. het opbouwen van kennis.</i>	Leert de laatste tien minuten van de les de afbeeldingen leren uit haar boek. Leerling 3, Leerling 6	De leerkracht plaatst een klok in het lokaal. De leerkracht benoemt het doel bij het opstarten van de les. De leerkracht geeft positieve feedback. De leerkracht belooft de leerling aan de hand van het beloningssysteem.	Tegen het raam van het lokaal staat een bureau wat dient als nakijktafel. Hier ligt het nakijkboek van biologie. De leerlingen kijken aan deze tafel hun werk na. Klok hangt goed zichtbaar aan de muur.	De laatste 5 minuten van de les wordt besproken hoe de leerlingen hebben gewerkt aan hun pedagogische doelen. Positief gedrag wordt beloond middels punten in het beloningssysteem. Aan het einde van week mag de leerling bij het behalen van 90% van de te verdienen beloningspunten deelnemen aan het beloning uur.
<u>Leren taken uitvoeren</u> 4. <i>De leerling leert planmatig, methodisch en zelfstandige taken uit te voeren en</i>	De leerling kijkt na elke 'test jezelf' opdracht haar werk na en vraagt feedback aan de leerkracht. Leerling 2, leerling 3, Leerling 4, Leerling 1, Leerling 5, Leerling 3, Leerling 5, Roy.	De leerkracht zorgt voor de klassikale nakijkafspraken op het bord. De leerkracht geeft positieve feedback. De leerkracht belooft het gedrag middels punt B in het	Nakijkboek BK en KGT ligt klaar op de nakijktafel (biologie voor jou) Nakijkboek 3 KGT ligt klaar op de nakijktafel (Pincode). De leerkracht bespreekt aan het bureau het gemaakte werk met maximaal twee leerlingen. Leerling	De laatste 5 minuten van de les wordt besproken hoe de leerlingen hebben gewerkt aan hun pedagogische doelen. Positief gedrag wordt beloond middels punten in het beloningssysteem. Aan het einde van week mag de leerling

<u>Ontwikkelen van een persoonlijk toekomstperspectief.</u> 4. De leerling wordt zich bewust van zijn of haar kracht en Kwaliteiten. 5. De leerling leert omgaan met zijn of haar beperkingen. 6. De leerling ontwikkelt een positief zelfbeeld en een realistische kijk op de eigen toekomstmogelijkheid en vormen cruciale doelen. <i>De leerling oriënteert zich hierbij:</i> • op zichzelf, hun eigen wensen en voorkeuren; • op ontwikkelingsmogelijkheden; • op de wereld van opleidingen, werk en/of dagbesteding; • op mogelijkheden en wensen met betrekking tot burgerschap, wonen en vrije tijdsbesteding.	Leerling 1,2,3,4,5,6,7 De leerling benoemt elke les twee positieve gedragen van zichzelf op pedagogisch gebied.	De leerkracht help de leerlingen aan het begin van de les aan herinneren dat ze aan het einde van de les twee positieve dingen van zichzelf mogen opnoemen.	De leerkracht geeft de leerlingen tijdens de les positieve feedback. Daarbij benoemd hij heel specifiek wat de leerling WEL goed hebben gedaan. De leerlingen brengt correcties op een positieve manier.	De laatste 5 minuten van de les wordt besproken hoe de leerlingen hebben gewerkt aan hun pedagogische doelen. Positief gedrag wordt beloond middels punten in het beloningssysteem. Aan het einde van week mag de leerling bij het behalen van 90% van de te verdienen beloningspunten deelnemen aan het beloning uur.
---	--	--	---	---

Bijlage 8

Groepsinterview (evaluatie groepsplan)

Ten eerste wil ik iedereen bedanken voor zijn of haar medewerking! Jullie hebben allemaal een groepsplan ontvangen. Tijdens dit groepsinterview zal ik jullie een aantal vragen stellen. Daarnaast mogen jullie mij vragen stellen. Het interview zal maximaal een half uur duren.

Kunnen jullie aangeven wat je goed vindt aan het groepsplan?

Zien jullie punten die je zelf anders zou willen zien?

Denken jullie dat het in deze vorm toepasbaar is in de klas?

Denken jullie dat het groepsplan toe te passen is bij jullie eigen vak?

Wat vinden jullie van de manier hoe er didactische differentiatie is aangebracht?

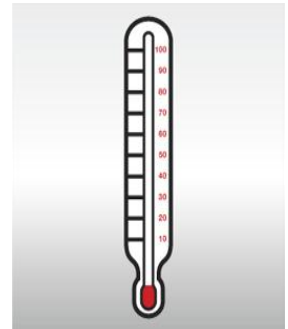
Wat vinden jullie van de manier hoe er didactische doelen zijn gesteld?

Wat vinden jullie van de manier hoe de pedagogische doelen zijn opgesteld?

Bijlage 9

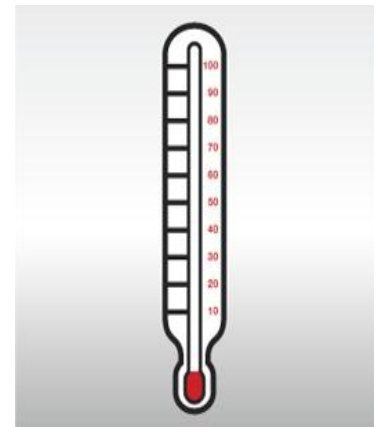
Data-muur biologie thema voedsel

<u>Thema: Voedsel!</u>	<i>Leerling 1</i>	<i>Leerling 2</i>	<i>Leerling 3</i>	<i>Leerling 4</i>	<i>Leerling 5</i>	<i>Leerling 5</i>	<i>Leerling 6</i>	<i>Leerling 7</i>	<i>Leerling 8</i>
5 voedingsstoffen									
4 voedingsgroepen									
3 voedingswijzer									
2 verterings proces									
1 onderdelen vertering									

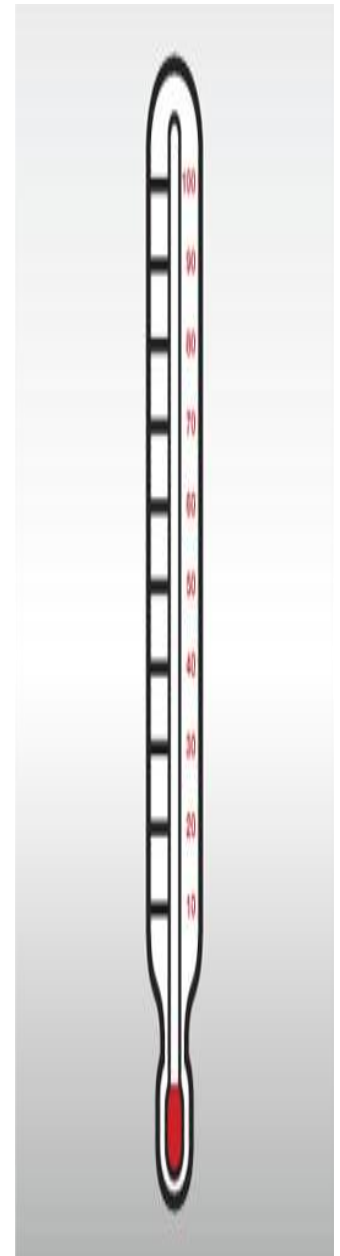

Data-muur biologie thema ademhaling

<u>Thema: Ademhaling!</u>	<i>Leerling 1</i>	<i>Leerling 2</i>	<i>Leerling 3</i>	<i>Leerling 4</i>	<i>Leerling 5</i>	<i>Leerling 5</i>	<i>Leerling 6</i>	<i>Leerling 7</i>	<i>Leerling 8</i>
6 functie neus									
5 afbeeldingen ademhaling, borst									
4 afbeeldingen ademhaling, hoofd									
3 ademhaling									
2 verbrandingsproducten									
1 verbrandingsproces									

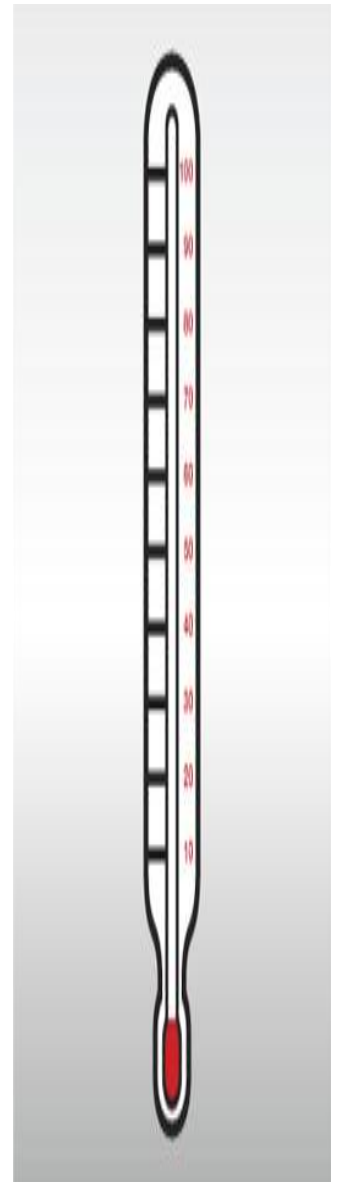
<u>Thema:</u> <u>Relaties en seksualiteit</u>	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4	Leerling 5	Leerling 5	Leerling 6	Leerling 7	Leerling 8
10 afbeeldingen embryo benoemen.									
9 bloedvaten moeder embryo benoemen.									
8 beschrijving bevruchting									
7 voorbehoedsmiddelen benoemen.									
6 menstruatie cyclus									
5 proces vrijen benoemen									
4 afb. voortplantingsstelsel benoemen (vrouw)									
3 proces vrijen beschrijven									
2 afbeeldingen voortplantingsstelsel benoemen (man)									
1 verschil primaire en secundaire gesl. Kenm.									

Thema: Milieu!	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4	Leerling 5	Leerling 5	Leerling 6	Leerling 7	Leerling 8
14 biologische bestrijding									
13 nadelen chemische bestrijding									
12 alternatieve energiebronnen									
11 energie besparende maatregelen.									
10 maatregelen tegen broeikaseffect									
9 gevolgen broeikaseffect									
8 oorzaken broeikaseffect									
7 broeikas effect uitleggen									
6 gevolgen zure regen									
5 oorzaken zure regen									
4 zure regen verklaren									
3 gevolgen milieu vervuiling									
2 oorzaken milieu problemen noemen									
functies milieu									

Data-muur biologie thema de bloedsomloop

<u>Thema:</u> <u>DE bloedsomloop</u>	Leerling 1	Leerling 2	Leerling 3	Leerling 4	Leerling 5	Leerling 5	Leerling 6	Leerling 7	Leerling 8
4 onderdelen bloedsomloop aanwijzen en benoemen.									
3 bloedsomloop beschrijven									
2 onderdelen bloed									
1 Soorten bloedvaten									

Bijlage 10

Logboek: Invoering en evaluatie groepsplan

Datum	activiteit	Reflectie
12-12-2011	Overzicht gemaakt van de behaalde scores op de IVIO examens biologie KSE3	Ik heb vandaag een overzicht gemaakt van de toets resultaten. Hoe ik deze ga impliceren in een groepsplan weet ik nog niet. Ik heb het idee dat ik beter IVIO 01,2,3,4, kan gebruiken.
20-12-2011	CITO 0,1,2,3,4, scores opgezocht	Ik heb vandaag gezien dat de CITO 0,1,2,3,4 toets zich helemaal niet richt op biologie. Ik zou eventueel de resultaten kunnen gebruiken voor een globaal beeld, dan denk ik aan studievoordigheden en Nederlands leesvaardigheid. Dit zegt niks over kennisniveau. Ik denk dat deze toetsen niet passen bij mijn onderzoek.
27-12-2011	Groepsplan format opgezocht	Ik ben er achter gekomen dat er twee soorten groepsplannen zijn convergent en divergent. Ik denk dat een convergent model het best past bij het Warandecollege. Dit lijkt zich meer te richten op de zaakvakken. Toch heb ik nog geen idee hoe ik mijn gegevens moet noteren of hoe het aansluit bij onze specifieke behoeften.
10-01-2012	Onderzoek gedaan naar de wet kwaliteitszorg	Ik ben er achter gekomen dat een groepsplan meer dan een plan is om doelen vast te leggen maar deel uitmaakt van de wet kwaliteitszorg. Ik heb het gevoel dat er een wereld voor me open gaat. Tegelijkertijd snap ik niet dat ik dit niet eerder heb gezien. Ik heb ingezien dat mijn onderzoek veel diepgaander is dan ik dacht. Het kan gezien worden in een veel breder perspectief.
12-02-2012	Onderzoek gedaan naar kerndoelen	Ik heb vandaag gezien dat kerndoelen helemaal niet specifiek gericht zijn op vaardigheden maar heel algemeen zijn. Ik heb gezien dat de IVIO eindtermen wel specifiek gericht zijn op competenties die de leerlingen op moeten doen op didactisch vlak. Er moet een manier te vinden zijn om deze in een groepsplan te impliceren. Ik heb gezien dat dit goed te

		verantwoorden is.
15-01-2012	Gesprek collega's	Vandaag een discussie gevoerd over groepsplannen. Collega's gaven aan dat groepsplannen allee in theorie werken. daarop heb ik aangegeven dat er modellen zijn die prima aansluiten bij het Warandecollege. Ik kreeg bij dit gesprek mijn groepsplan hoe goed het ook mag zijn nooit in de praktijk uitgevoerd zal worden. Ik kreeg gelukkig bijval vanuit de schoolleiding. Zij gaven aan dat docenten wat meer buiten hun kaders moeten denken. Dit gaf mij een positief gevoel.
20-02-2012	Didactische subgroepen samengesteld	Vandaag nogmaals de toets resultaten bekeken. Het schema wat in november gemaakt heb lijkt nu goed van pas te komen. Ik heb de klas verdeeld in drie didactische subgroepen. Ik weet nog niet hoe ik dit da verwerken in een groepsplan.
1-03-2012	Hulp uit onverwachte hoek	Vandaag met een medestudent gesproken zij wees mij op de werkwijze op haar school. Aan de hand van deze tips heb ik een concept groepsplan opgesteld. Ik krijg voor het eerst het gevoel dat mijn onderzoek de goede kant op loopt. Vandaag meteen een vervolgspraak gemaakt met op de school van mijn medestudent. Ik weet nu exact hoe ik subgroepen kan maken. Ik heb mijn groepsplan opgestuurd naar mijn begeleider. Ik kreeg een zeer positief antwoord terug. Dit gaf mij de motivatie om door te gaan.
5-03-2012	Groepsplan vormgegeven	Vandaag heb ik een groepsplan vormgegeven met alle elementen die er volgens mij in moeten zitten. De IVIO eindtermen lijken perfect in te passen in het groepsplan. Ik denk dat het prima mogelijk is hier didactische doelen aan te koppelen. Ik zie voor het eerst de koppeling met de wet kwaliteitszorg.
16-03-2012	Groepsplan samengesteld	Vandaag lijkt alles op zijn plaats te vallen. Het groepsplan wat ik vorige week heb samengesteld lijkt perfect te werken. het is overzichtelijk, biedt genoeg ruimte om alle gegevens te noteren die nodig zijn om te voldoen aan de wettelijke plicht.

18-03-2012	Groepsgesprek collega's	Collega's hebben in een gesprek aangegeven dat er geen kopje is opgenomen voor medicatie. Ik heb deze toegevoegd aan mijn groepsplan. Ik denk dat dit inderdaad een belangrijk onderdeel is.
20-03-2012	Pedagogische doelen onderzocht.	Vandaag te horen gekregen dat pedagogische doelen het best gekoppeld kunnen worden aan leergebied overstijgende kerndoelen. hoewel ik geen idee heb wat dit concreet inhoudt ga ik weer de literatuur in. Meteen een boek bestelt (Marzano).
24-03-2012	Pedagogische doelen gekoppeld aan leergebied overstijgende kerndoelen, gekoppeld aan groepsplan.	Vandaag een compleet nieuwe weg ingeslagen. Ik heb mijn groepsplan aangepast zodat pedagogische doelen gekoppeld kunnen worden aan leergebied overstijgende kerndoelen. Ik heb gezien dat ik per uitstroom profiel doelen kan stellen los van de didactische subgroepen. Ik heb gezien dat wij op het Warandecollege alleen maar instromers hebben naar het ROC, niveau 1,2 of 3.
25-03-2012	Reacties leerkrachten	Vandaag met mijn collega's gesproken over mijn concept groepsplan. Het ziet er naar uit dat mijn collega's positief zijn. Dit had ik voorafgaand aan mijn onderzoek niet verwacht. Ik heb hier een goed gevoel aan overgehouden. Het geeft mij extra motivatie om door te gaan.
27-03-2012	Toets resultaten maart geanalyseerd en verwerkt in groepsplan.	Vandaag samen met de leerlingen toets resultaten van het laatste proefexamen besproken en geanalyseerd. Ik heb de resultaten verwerkt op de data-muur. Vervolgens heb ik de leerlingen een thema laten kiezen wat we vanaf maart gaan behandelen. Het bespreken en in kaart brengen van de resultaten werkte motiverend. Bijkomend voordeel was dat, in geval van afwezigheid, de les gewoon door kon gaan omdat het voor de leerlingen duidelijk was wat ze moeten doen.
28-03-2012	Data-muur ontworpen	Met de leerlingen aan de slag gegaan met een data-muur.
16-04-2012	Evaluatie collega's, verwerkt	Vandaag voorafgaande aan het teamoverleg mijn groepsplan nogmaals toegelicht. Wee positieve reacties. Wel moest er medicatie

		worden opgenomen in het groepsplan. Daarbij vragen collega's zich af of het wel toepasbaar is voor andere vakken. Ik kreeg van het gesprek een heel wisselend gevoel. Aan de ene kant voelde ik mezelf heel goed doordat de meerderheid positief was. Aan de andere kant waren er nog steeds collega's die te veel dachten vanuit een individueel onderwijssysteem waarin een groepsplan lastig toepasbaar is. ik heb het gevoel dat sommige collega's het moeilijk vinden om hun oude vertrouwde manier van werken los te laten en zich te storen in iets wat beter is voor de leerling.
20-03-2012	Definitief groepsplan samengesteld.	Ik heb vandaag besloten dat mijn groepsplan goed is om te gebruiken in de praktijk. Ik kan er mijn doelen in kwijt, het geeft me overzicht en heeft een groot draagvlak bij collega's. Dit laatste geeft me een gevoel van trots omdat er voorafgaand aan mijn onderzoek is aangegeven at groepsplannen onwerkbaar zijn op het Warandecollege.
21-03-2012	Positieve reacties op mijn groepsplan	Ik heb vandaag positieve reacties gekregen uit onverwachte hoed, het CVB. Zij gaven aan dat het wellicht een model is om stichting breed in te voeren!
28-03-2012	Evaluatie groepsplan	Ik ben nu een tijd bezig in de klas met mijn groepsplan. Het werkt boven verwachting. Ik denk wel dat het een groot document zal worden als er meerdere vakken in verwerkt worden. Het voordeel is wel dat ik maar twee vakken hoeft te geven.

Bijlage 11

Voorbeeld individueel handelingsplan

HANDELINGSPLAN KLAS BETREFFENDE:

– **Naam leerling** Leerling X
Geboortedatum
Wettelijk verantwoordelijke(n)
Datum beschikking CvI
Datum plaatsing
Groep

Betrokken begeleiding:

- Locatiemanager
- Groepsleerkracht
- Klassenassistent
- Leerlingbegeleider
- Psycholoog
- Maatschappelijk werkende

Soort verslag	: Handelingsplan 2 klas
Datum verslag	: 28 januari 2011
Begindatum periode	: 21 januari 2011
Einddatum periode	: 1 juli 2011

Datum bespreking	:
Aanwezig	:

1. Evaluatie vorige korte termijn doelen 9 juli 2010 – 21 januari 2011

– Evaluatie Sociaal-emotioneel doel

Resultaatafspraak	Aanpak / Tijd, middelen, organisatie
-------------------	--------------------------------------

– Evaluatie Sociaal-emotioneel doel

Resultaatafspraak	Aanpak / Tijd, middelen, organisatie
-------------------	--------------------------------------

	–
--	---

Conclusie: behaald

– Evaluatie didactisch doel	
Resultaatafspraak	Aanpak / Tijd, middelen, organisatie

– Evaluatie didactisch doel	
Resultaatafspraak	Aanpak / Tijd, middelen, organisatie
Conclusie: (behaald / niet behaald)	
Analyse:	

2. Nieuwe korte termijn doelen tot 1 juli 2011

– Sociaal-emotioneel doel	
	–
Opmerkingen:	

– Sociaal-emotioneel doel	
	–
Opmerkingen:	

– Didactisch doel	
Resultaatafspraak	Aanpak / Tijd, middelen, organisatie
Opmerkingen:	
– Didactisch doel	
Resultaatafspraak	Aanpak / Tijd, middelen, organisatie
Opmerkingen:	

3. Toet registratie en didactische doelen

Resultaten methode overstijgende toetsing schooljaar 2010 - 2011

Uitslag (proef)examens KSE

vak	niveau	proefexamen november '10
Nederlands	KSE 3	5.9
Engels	KSE 3	7.5
Rekenen/Wiskunde	KSE 2	4.1

Vakgebieden	Beginsituatie 21 januari 2011 (niveau/leerjaar)	Methode	Doelstelling 1 juli 2011 (niveau/leerjaar)	Doelstelling januari 2012 (niveau/leerjaar)
–				
–				

-				
-				
-				
-				
Gymnastiek				
Techniek				

Stage	Stagebedrijf
	Beroepsrichting
	Periode
	Resultaat

Opmerkingen

Ondertekend door:

Naam, functie:
Leerling
Ouder(s)/Verzorger(s)
Leerkracht
Locatiemanager (K.J.H. van der Linden)

KERNDOCUMENT HANDELINGSGERICHT WERKEN BETREFFENDE:

- **Naam leerling**
- Geboortedatum**
- Wettelijk verantwoordelijke(n)**
- Datum beschikking CvI**
- Datum plaatsing**
- Groep**

Betrokken begeleiding:

- Locatiemanager
- Groepsleerkracht
- Klassenassistent
- Leerlingbegeleider
- Psycholoog
- Maatschappelijk werkende

Soort verslag	: Evaluatie 1 Kerndocument 1 Handelingsgericht werken
Evaluatieperiode	: Tussentijdse bijstelling

Datum bespreking	:
Aanwezig	:

1. Reden van aanmelding

--

2. Hulpvraag ouders

Niet bekend.

3. Reeds genomen maatregelen

Datum:	Maatregel:	Resultaat:
2010	Aanmelding Rebound.	
Januari 2010	Jeugdreclassering.	

4. Algemene evaluatie sociaal-emotioneel en didactisch functioneren

•	Evaluatieperiode 9 juli 2010 – 21 januari 2011	Evaluatieperiode • Van:.... Tot:....
• Emotioneel functioneren		
Sociaal functioneren	•	
Contact t.o.v. medeleerlingen	•	
Contact t.o.v. volwassenen		
Sociaal inzicht/vaardigheden Omgaan met regels/afspraken		
Informatieverwerking Instructiebegrip Auditief/visueel		
Werkhouding S.V.L. Verzorging		
Schoolvorderingen		
Screeningsgegevens Resultaten methode overstijgende toetsing schooljaar 2010 - 2011 Uitslag (proef)examens KSE		
vak	niveau	proefexamen november '10
Nederlands		
Engels		
Rekenen/Wiskunde		
Didactisch niveau		
Lichamelijk functioneren Motoriek Medische bijzonderheden Medicatie		
Zelfredzaamheid Algemene dagelijkse vaardigheden	•	•
Gezin Maatschappelijk werk Oudercontacten Relatie ouders-leerkracht Betrokken instanties	•	•
Therapieën Intern Extern	•	•
Stage	• N.v.t.	•
Verzuim	• N.v.t.	•

Aandachtspunten

--

5. Positieve kenmerken en beschermende factoren

-
-
-
(Hulpverleningsplan Tender, dd. februari 2010)
Opmerkingen:

6. Integratief beeld

• Diagnose	
• Emotioneel functioneren	
• Sociaal functioneren	
• Verstandelijk functioneren	
• Didactisch functioneren en werkhouding	
• Thuissituatie	

7. Ontwikkelingsperspectief/ lange termijn doelen

	Omschrijving	Periode van afronding
Sociaal functioneren	-	Einde VSO
Emotioneel functioneren	-	Einde VSO
Didactisch functioneren		Einde V SO

8. Sociaal-emotionele en didactische behoeften en aanpak van de leerling

• Gewenst onderwijsaanbod:	
• Onderwijsprofiel/ lesplaatsprofiel:	
• Individueel:	
Sociaal-emotionele behoeften en aanpak	Didactische behoeften en aanpak
-	-
Behoefte en aanpak t.a.v. therapieën of remedial teaching	
Wordt verzorgd door Tender Oosterhout.	
Behoefte en aanpak begeleiding gezin/ouders	
Wordt verzorgd door Tender Oosterhout.	

9. Beleidsafspraken

• Algemeen	
• Onderzoeksvragen	

10. Inventarisatie handelingsplannen komende periode

X	Handelingsplan klas
---	---------------------

X	Hulpverleningsplan Tender Oosterhout
---	--------------------------------------

11. Conclusie met betrekking tot de beperking in de onderwijssituatie

(NB Voor een REC 4-indicatie moeten **minimaal** twee van de vijf volgende items met 'ja' beantwoord kunnen worden!)

Schoolvorderingen

Is er sprake van leerachterstanden die niet het gevolg zijn van een cognitieve beperking?

- Nee
- Ja

Onderbouwing (in het geval 'ja' geantwoord is)

Leer-werk gedrag

Is er sprake van tekortkomingen in de omgang met de schoolse taken? (zoals bij werkhouding, zelfstandigheid, taakgerichtheid, aandacht, motivatie, instructiegevoeligheid e.d.).

- Nee
- Ja

Onderbouwing (in het geval 'ja' geantwoord is)

Interactie met onderwijsgevend personeel

Is er sprake van problemen in de interactie met de leerkracht? (zoals overmatige afhankelijkheid, problemen, met autoriteit, recalcitrantie, overmatige conflicten e.d.)

- Nee
- Ja

Onderbouwing (in het geval 'ja' geantwoord is)

Ernstig storend gedrag m.b.t. het onderwijsleerproces van medeleerlingen

Is er of zou er zonder de speciale aanpak van REC 4 sprake zijn van storend gedrag met betrekking tot het onderwijsleerproces van medeleerlingen (zoals door de klas lopen en roepen, voortdurend reageren, andere leerlingen van het werk houden, clownesk gedrag, motorische of verbale onrust, ruzie maken e.d.)

- Nee
- Ja

Onderbouwing (in het geval 'ja' geantwoord is)

Extreem agressief of impulsief gedrag

Verstoort de leerling extreem agressief of extreem impulsief gedrag en is het gedrag van de leerling een gevaar voor zichzelf en/of anderen? (zoals, slaan, schoppen, schelden, met de dingen gooien, gevaarlijke dingen doen e.d.)

- Nee
- Ja

Onderbouwing (in het geval 'ja' geantwoord is)

Deze vraag kan niet beantwoord worden met behulp van een TRF.

12. Conclusie van de Commissie van Begeleiding

13. Opmerkingen

--

14. Ondertekend door:

Naam, functie:
Ouder(s)/Verzorger(s)
Psycholoog Het Warandecollege:
Locatiemanager (K.J.H. van der Linden)